

LLAS DE FOCH

DRAMA EN TRES ACTES Y EN VERS

ORIGINAL DE

D. Joaquim Gómez Salazar

Premiat ab menció honorífica
en lo *Certamen teatral catalanista* celebrat pe 'l periódich

LO TEATRO CATALÁ

y estrenat ab éxit en lo TEATRO ROMEA
lo día 9 de Mars de 1893

BARCELONA

Imprempta de Pujol y C.^a - Tallers, 45

1893

LLAS DE FOCH

DRAMA EN TRES ACTES Y EN VERS

ORIGINAL DE

D. Joaquim Gómez Salazar *PC*

Premiat ab menció honorífica
en lo *Certamen teatral catalanista* celebrat pe 'l periódich

LO TEATRO CATALÁ

y estrenat ab éxit en lo TEATRO ROMEA

lo día 9 de Mars de 1893

BARCELONA

Imprempta de Pujol y C.^a - Tallers, 45

1893

REPARTIMENT

D. ^a Ramona, Ba-			
ronesa.	45 anys.	D. ^a Pilar Clemente.	
Adela.	25 »	» Adela Clemente.	
D. Joseph.. . . .	47 »	D. Teohdor Bonaplata.	
D. August.	50 »	» Jaume Martí.	
Carlos.. . . .	24 »	» Modest Santolaria.	
Eduart.. . . .	19 »	» Frederich Fuentes.	
Antón, (major-			
dom y didot de			
la Baronesa.) .	67 »	» Jaume Capdevila.	
Francisco, admi-			
nistrador de la			
Baronesa. . . .	46 »	» Miquel Riba.	
Gregori, criat. .	»	» Joaquim Pinós.	
Un metje.. . . .	»	» Feliu Muxart.	
Un criat.			

La acció en Barcelóna. Comensa á las sis de la tarde y acaba l'endemá á mitjdia.

La propietat d'aquest' obra pertany á son autor.
 La Galería de D. Joan Molas y Casas queda autorisada pe 'l
 cobro de 'ls drets de representació.
 Queda fet lo dipósit que mana la llej.

ACTE PRIMER

Sala pobre, decentment amoblada. Portas al fondo y laterals. En primer terme, á la dreta del espectador, un vetllador ó costurero, y sobre d' ell un quinquè encés, varias pessas de roba y dos ó tres camisas en una cadira que hi haurá al costat del vetllador; á la esquerra una calaixera.
A la esquerra la porta del estudi de D. Joseph; al fondo la porta de la escala.

ESCENA PRIMERA

ADELA sola: estaré sentada al costat del vetllador.
Luego CARLOS

ADELA. Es estrany; són ja las sis...
Me fa está sobressaltada....
Alguna n' hi haurá passada:
no hi ha dupte... de precís.
¡Pobre pare! ja á sa edat
tant treballar ta condol;
mes es terch, deixar no vol
cap llissó y ho tè pessat.
Y si jo li faig present
lo tropell que aixó li causa,
'm contesta ab molta pausa
que sols per mi ho está fent.

(Carlos surt depressa, sentantse al altre costat del vetllador).

CARLOS. Ja 'm tens aquí, vida meva.

ADELA. ¿Ets tu, Carlos...? ¿Y 'l papá?

- CARLOS. ¿No es aquí?
ADELA. No. ¿Ahònt serà?
CARLOS. No 't sobressaltis. No es sèva creuré jo tota la culpa.
ADELA. Estich passant un trastorn, pues com sempre vè dejorn...
CARLOS. Donchs sa tardansa disculpa. Segurament jo seré de aquest retart lo culpable.
ADELA. (*Alarmada*). ¿Qué vòls dir?
CARLOS. Res reproable: sossega't... m' explicaré. Anaba jo á mon treball, y de pás aquí venia, quant me l' he vist que surtia y tiraba carré avall. L' he cridat, y tot sorprés al véurer qui 'l deturaba, li he dit lo que motivaba, que en aquella hora 'l busqués. Era 'l meu desitj cumplir —y per cert contra mon gust— l' encárrech que don August m' ha fet, de casa al surtir.
- ADELA. ¿Encárrech?
CARLOS. Una llissó Al dirt'ho quedas sorpresa: á casa una Baronesa.
ADELA. Gracias... bè...
CARLOS. ¿Cóm dir que nó...?
ADELA. (*Interrompint*). Jo no sé com s' ho farà, pues bè massa que sabs tu no pót pas pendre' á ningú de tant ocupat que está. Y sens aixó, pobre pare, per fe 'l que fá no t'edat; vull que visqui descansat mès que no ha viscut fins ara.
- CARLOS. No temis y deixa'm fer. Ja sabs que tampoch m' agrada; es sols aquesta vegada.
- ADELA. ¿Y per qué, si 's pót saber?
CARLOS. Perque lo meu protector ahir s' hi va comprometre y aquesta llissó va admetre' creyentse fer un favor que no he volgut desayrar pensant com penso acabarho. No tinguis, donchs, cap reparo; deixa la llissó acceptar:

no durará molt, ¿comprends?

No per cert.

ADELA.
CARLOS.

Créu lo que 't dich,
y com que resolt estich
te diré los meus intens.
Gracias á la protecció
que don August me dispensa,
á brillar mon nom comensa.
Com tu saps, per lo saló
de la Comptesa del Salt,
marquesa de casa Esvert,
pinto un quadro, y estich cert
posará 'l meu nom molt alt
donantme fama d' artista
qu' es mon somni, 'l meu desitj....

ADELA.

(*Ab ironía egoista.*)

M' omplas de gran regositx....

¡La fama!... ¡Un nom!... Gran conquesta
per olvidar'm...

CARLOS.

¡Quin recel!

Si corro buscant la fama,
si gloria mon cor inflama,
¿no 't diu per qué 'l meu anhel?
Ton recort me 'ls fa envejar;
pues eixa fama que ansio
y los llores que somio
frenétich poder guanyar,
sols per tu vull conquistarlos.

¿Y podrás estar febroza
mostrante sempre queixosa
sentne tu qui déu guardarlos?

ADELA.

No t' enfadis si ab mas queixas
t' atormento, per favor:
es tan gran lo meu amor
que, si bè no las mereixes
jo queixas tinch de donarte
per' calmar lo fort neguit
que rosega lo meu pit.

¿Per qué aixís atormentarte?

CARLOS.

ADELA.

Sento feréstech anhel;
á voltas estich tan trista
que insensiblement la vista
se 'm cubreix de un espés vel:
són llágrimas que devallan
per mas parpellas ardents
produhintne violentas
dolor, pues ma vida tallan.
Tinch insomnis neguitosos;
te veig á n' aquí com ara,
ó á passeig som ab lo pare,
felissos, contents, goijosos;

més tot plegat, ab esglay. ,
sobrenatural poder
á tots dos, sens cóm saber,
nos empeny, y per l' espay,
mes ab direcció oposada
y furia vertiginosa,
nostra vida en perill posa
aquesta forsa amagada.
Tas mans agafo ab deliri,
demanante protecció;
mes m' empeny sens compassió.
ni fer cás del meu martiri;
y per més que jo 't retinch
y que tu 'm donas la má,
á la fi, m' haig d' allunyá
y cap á la terra vinch
y crido... ¡Quin desatino!
los meus crits són ofegats,
no podem estar plegats;
m' ho diu mon crudel destino..

CARLOS. Calma 'l teu neguit, per Déu,
pues nostra ditxa n' es certa,
sentne prompte més complerta
quant puga dir que sòch teu.
No 't capfiquis, no ho vull pas;
á ton pare parlaré
y lo temps escursaré
que falta pe 'l nostre enllás.

ADELA. Guarda't de parlar d' això;
no, Carlos, t' ho prohibeixo;
mira que jo t' ho exigeixo,
pues ell creurá...

CARLOS. (*Interrompint.*) Si sòch jo...

ESCENA II.

ADELA, CARLOS y D. JOSEPH que al entrar ha
sentit las últimas paraulas.

JOSEPH. Sòch jo, si, que ja cansat
estaba de tant de seure'

ADELA. Gracias. (*Com renyant.*)

JOSEPH. ¡Oh! Voldría veure'
si tu t' hi haguesses trobat
si no haurías fet com jo.
He anat allá, y era fora
aquella bona senyora.
¿Sabs qui vull dir? (*A sa filla.*)

ADELA.

¿Y cóm no!
En Carlos ja m' ho ha explicat.

JOSEPH.

He cregut, donchs, convenient
esperarme allí un moment
fins que al últim m' he cansat.

CARLOS.

Ha fet bè, demá será.

JOSEPH.

(A Adela.)

¿Qué tens? Te veig cavilosa.

(A Carlos.)

¿Qu' heu tingut alguna cosa?

ADELA.

¿Sap que tinch?... No acceptará.

JOSEPH.

No vóls prengui més llissons
si de novas se 'n presentan,
mentres que 'ls teus ulls reventan
ab tant treball... Són cansons.
Alsa 'l cap y alegra't, dona;
no vull que treballis tant;
lo que jo guanyo es bastant;
plega ja...

ADELA.

De aquí una estona.

JOSEPH.

Francament, no puch enténdrer...
y 'l teu afany me con mou.

¡Com si jo no guanyés prou!

Al últim t' haig de repéndrer,

pues ab las llissons que tinch
per' viurer ja 'ns basta y sobra,

y sens ser rich, no sò pobre,

puig del guany algo retinch.

Per 'xó quant veig la tristor

que á ne tu sempre 't rodeja

me crech siga sols enveja

de una situació millor.

ADELA.

(Alsantse precipitada y abrassantlo.)

¡Jo enveja, pare estimat!...

¡Jo enveja! Pero ¿de qué?

Si ab un pare com vosté

envejar fóra maldat.

¿Qué m' ha faltat des que al món

volgué Dèu que jo vinguera?

Res, pare, ni tan sisquera

qui vetllés mon primer 'són;

pues l' únich que m' ha faltat

vosté ho ha suplert, si, pare.

No he conegut á la mare:

¡tant que l' hauria estimat!

JOSEPH.

(Mòlt affectat.)

¡Fillal... ¡Oh!...

ADELA.

Perdoni'm si

sens volguer l' he conmogut.

CARLOS.

(Creuhantse de brassos y posantse entre-
mitj reconvenint per' distreure'ls.)

- De lo que estich convenut
es que no pensan en mí.
- JOSEPH. Tens rahó... perdona, Carlos,
(*Dirigintse á sa filla.*)
deixem córrer tot aixó
y crech será lo milló
recorts passats olvidarlos.
(*Obrint los brassos dirigintse á sa filla.*)
¿No m' has de dir res?
- ADELA. (*Abrassantlo.*) Tan sols
que l' estimo mòlt y que
may estimarlo sabré
com vosté m' estima.
- JOSEPH. ¿Vóls
anar dins á preparar
los llums y tot lo demès
del estudi?
- ADELA. Vaig.
- JOSEPH. Si, vès,
que ja no poden tardar.
(*Se 'n va Adela.*)

ESCENA III.

D. JOSEPH y CARLOS.

- JOSEPH. ¿Y del treball, cóm estém?
¿Ho tens mòlt adelantat?
- CARLOS. Atrassat lo tinch encara,
y si li haig de ser franch,
com hi va mon ncm d' artista
no 'm vull pas precipitar;
per lo qual vull suplicarli,
si á vosté no li apar mal,
que revoquem l' acort prés,
segons ja recordarà,
de suspendre 'l casament
fins que s' hagués acabat
l' obra que tinch comensada.
- JOSEPH. ¿Qué vóls dir?
- CARLOS. Li diré clar.
Com ha de passar mòlt temps
per donar fi al mèu treball,
adelantar he resolt
lo casament.
- JOSEPH. ¡Tots iguals!
En eixa edat la sanch bull
y las horas se fan anys.

CARLOS. No ho digui; vosté coneix
lo mèu modo de pensar.
He sufert mòlt, don Joseph;
que no tinch, vosté ja sap
ni pare, ni tampoch mare.
Donchs, com res déu ignorar,
precís se fa que li diga
lo que ara aquí sentirá.
Lo nom que porto no es mèu;
lo dech á la caritat
d' uns infelissos pagesos
ab los quals me vaig criar.
Jo recordo, com en somnis,
de días per mí passats
entremitx de la opulencia,
grans salons y grans miralls,
richs mobles, ricas alfombras
y per tot arreu daurats.
No 'm recordo de res més;
sols que 'ls que 'm varen criar
digueren que 'm reculliren
del bell mitx del camí ral,
á una hora de Vilafort
qui va cap Vilabertrán,
ahont me trobaren estés
y casi sens respirar
entre los restos de un cotxe
y d' un home ab mi abraçat.
Aixó al morir me digueren
los qui jo vaig respectar
y créurer sempre com pares
sens duptar d' ells ni un instant;
afegint que no tenintne
fills per poder estimar,
sens res dirne á la justícia
me feren sèu, declarant
en lo poble que jo n' era
un órfan abandonat.

(Pausa)

(Transició)

Poch més ó menos ab ells
hi vaig estar un sis anys,
fins qu' en l' espay de tres mesos,
y encara no bèn cabals,
passaren á millor vida
aquest món abandonant,
quedantme jo sens amparo,
desvalgut y mort de fam.

JOSEPH. Sorprés me deixa ta historia
qu' es per cert interessant.

CARLOS. Sens saber ahont dirigir me
tinguí 'l poble que deixar

obligat per los parents
de 'ls que me havian criat.
Tenint sols á Dèu per guia
y anant á peu y captant,
vaig trobar-me á Barcelona:
tenia allavors deu anys.
Quins són los mèus sufriments
durant eix temps... Dèu ho sap.
Passant-ne las nits en vetlla,
robant horas al descans
ne vaig apendrer de lletra,
premiant Dèu los mèus atanyes,
fins que un home honrat y digne
compadit del mèu estat
me digué: — Elegeix carrera,
que no t' haig de abandonar.—
Com que sempre la pintura
m' havia á mi entusiasmant,
vull ser pintor—li diguí.
—Estudia—'m contestá;—
estudia y no t' espantis,
que si tu vols ho serás.—
Y aixís fôu; avuy mon nom
va adquirint celebritat
y aixís serà, pues que 'l nom
de la vila hont m' he criat
qu' es lo mateix que la casa
hont vaig passá 'ls primers anys
vull que vagi entre 'ls primers
de los dedicats al art.
Ja li he dit lo que devia;
ara vosté jutjará,
pues si t'è no tinch blasons
de 'ls adquirits per la sanch,
ni sè de qui descendeixo,
que per mòlts es denigrant.....

JOSEPH.

Per los que prestan tribut
á preocupacions socials
que deurían desaparèixer
pues rahó per ellas no hi ha:
á l' home l' honran sas obras,
no pergamins mitx arnats,
no 'l que siga fill llegendari
ó bé ho siga natural.

CARLOS.

Donchs bè, jo aquí li ofereixo
un cor noble, pur y honrat,
sens cap taca que 'l denigri
ni res que no siga gran,
pues ne t'è per blassó l' honra,
y per noblesa 'l treball.

JOSEPH.

Abrassa'm, fill meu, abraça'm;

pensas bè, la veritat;
digne ets de ma filla, y ella
mòlt joyosa tè de estar
d' enllassarse ab qui com tu
tè sentiments tan honrats.

(Voldria obrirli mon cor.

¡Dèu mèu, inspira'm! ¿qué faig?)

CARLOS.

Ara digui: ¿li apar bè
que ja sens més esperar
acordem sigui més prop
la fetxa del nosfre enllàs?

JOSEPH.

Si aquest es lo tèu desitj
càseuvos sens més retart.
(Ja no puch més escusarme:
tinch de dirli.) Mes abans
voldria comunicarte
assumpto mòlt reservat;
tan reservat, que avuy dia
encar l' Adela no ho sap.

CARLOS.

Es un sepulcre mon cor;
sens cap temor pót parlar.

(D. Joseph ab mòlt misteri y assegurantse que nin-
gú escolta, diu:)

JOSEPH.

Si pe 'l vostre casament
tu m' has vist desanimat,
ha sigut sols—creume, Carlos,
per allunyá' aquest instant.

CARLOS.

Don Joseph, sigui 'l que vulga:
pót, si vosté vól, callar.

JOSEPH.

No, no, Carlos, no pót ser;
es ja precis y ho sabrás.

(Ab pausa y mòlt misteri, mirant avans per lots cos-
tats, acostants'hi y ab veu mòlt baixa.)

¡Sòch solter... y Adela es fruyt
sols de un amor desgraciat!

(Agafant ab un repent lo bras de Carlos y girantse
cap al fons diu:)

Passos sento.

(En lo mateix moment D. August apareix en la por-
ta del fondo y diu:)

AUGUST.

¿Faig mal' obra?
Sentiria incomodar.

ESCENA IV.

D. JOSEPH, CARLOS y D. AUGUST que, al acabar de dir l' últim vers, s' adelanta sombrero en má, mentres D. Joseph se dirigeix cap a ell donantli la má ab molta satisfacció.

JOSEPH. Aixó may, pues á vosté se 'l véu sempre aquí ab molt gust. Be massa sab, don August que aquesta casa....

AUGUST. *(Interrumpint)* Ja ho sé, y li agrahesch. També ja sab qu' en mí tèn un lleal amich; ho pót créurer com li dich.

JOSEPH. Mil gracias.

AUGUST. ¡Dèu mèu! ¡quin cap!
¿Y l' Adela?

JOSEPH. Bè, mò't bè.

AUGUST. Com veig á n' aquet xicot tan cavilós y tristot, pensaba de bona fe no estès malalta.

CARLOS. ¿Jo trist?
Prou s' enganya: casualment parlábam del casament quant vosté ha entrat.

AUGUST. Vaja, es vist.
¿Vóls dir que aixó fa alegrar?

CARLOS. No, no es aixó.

AUGUST. ¿Y donchs qué?
¿Qu' es potser que no hi vé bè don Joseph?

JOSEPH. ¿Abònt va á parar?
Ja sap la meva opinió.

AUGUST. Donchs aixís, fora neguit; calma l' afany de ton pit, y no pateixis.

CARLOS. ¿Quí? ¿jo?...

AUGUST. S' enllesteix tot y un cop fet se fica 'l dia aviat.

(Girantse á D. Joseph.)

¡Ah! ¿Qué ta? ¿Qué li ha semblat?

(Dirigintse á Carlos.)

¿No li has dat lo recadet?

JOSEPH. Ja hi he anat; mes era fora la senyora Baronesa.

No m' ha causat cap sorpresa;
la veritat, no era l' hora.
M' he esperat y com trigaba,
mon adrés allí he deixat
y á ne 'ls criats he indicat
que, si bè jo 'm retiraba,
demá 'l matí hi tornaria.

AUGUST. Es lliadó que val la pena,
pues sempre mitxa dotsena
de durcs bè li valdria.

JOSEPH. Sols me resta á vosté dar
gracias mil.

AUGUST. No hi ha per qué,
pues li asseguro á vosté
ho vaig fer sense pensar.
Estaba allí de visita
conversant indeferent
com succeheix comunment
quant res l' interés excita,
y, no sé com, va acabar
per dirme si coneixia
cap professor, pues volia
anar mólt prompte á buscar,
treyentla de la pensió
ahont de educarse acababa,
sa neboda, y desitxaba
completar sa educació
fent que á casa estudiés
buscantli un mestre de fama.
Com l' amistat ho reclama,
vaig volguer que 'l conegués,
y de vosté vaig parlarli
jo com á mestre de idiomas,
dientli los móltos diplomas
que en tal concepte van darli
tant aquí com á Inglaterra,
ahont vosté hi va estar vint anys,
fins que de sa filla 'ls planys
lo feren torná á sa terra.

JOSEPH. Me fè 1 favor en excés
com sempre que de mi 's parla.

AUGUST. *(Interrompint ab un gesto marcat, escu-*
santse y cambiant la conversació.)

•Ns estém garla que garla
y noensem en res més.

(Apart á D. Joseph.)

(Si poguéssim sols quedarnos...)

JOSEPH. *(Dirigintse á Carlos.)*

¿Vóls á l' Adela advertir
que don August...

CARLOS. *(Interrompint tot anantsen per la porta)*

del estudi.) Va á venir.
AUGUST. (*Dissimulant*)
No, no,... podem esperarnos.

ESCENA V.

D. JOSEPH y D. AUGUST.

AUGUST. Aprofito 'ls curts moments
que 'ns quedem á n' aquí sols
per' explicarli 'ls meus dols
y dirli 'ls meus pensaments.
Fa dotze anys, com vosté sap,
coneix a'n Carlos. Donchs cregui
que igual temps sembla 'm rosegui
un desitj lo cor y 'l cap.
Ni un sol punt, ni un sol moment
he deixat de vigilarlo,
pues no sols vaig ampararlo,
vaig cultivar son talent.
Com may he volgut casarme
ni tinch parents, quant jo 'm mori
no tindré ningú que 'm plori:
familia ab ell vull crear-me.
¿Qué li semblan mos intents?
'Sent sol á ningú faig mal;
vull nombrarlo universal
hereu de tots los meus bèns.

JOSEPH. Don August, pensi que jo
lo meu parer no li puch darli...

AUGUST. Aguardis; vaig á explicarli
ma difícil situació.

(*Pausa.*)

No he conegut placenter
d' una esposa ni d' un fill
lo carinyo pur, senzill,
desinterés verdader;
may mon ser lo ha conmogut
d' un fill un sol bes d' amor,
aixís es que tinch mon cor
assedegat y perdut.
De jove he malmés mos anys
entre festas y bullici,
enfangat en mitx de 'l vici,
ajudat pe 'ls meus companys.
Avuy tot aixó deploro;
sento un fret dintre del cor

que 'm produheix agut dolor:
es bes de fill lo que anyoro.
¡Es tan trist viurer com jo!
mes s'ón en va mos afanys;
ningú fa cas de'ls meus planys
y á la soletat tinch pò.

JOSEPH. No 's desanimi, pues crech'
que vosté pót obtenir....

AUGUST. (*Interrompintlo.*)

¿Sap qué? Donchs tan sols glatir;
felis no ho pót se 'n Riusech.
Cinquanta s'ón ja massa anys
per fer lo que 'l cor desitja;
váreig semblar sols desdixta,
y he de cullir desenganys.

A Carlos vaig protegir
obrant com sempre en ma vida,
perque sí. Avuy sens mida
pót á ma passió exigir.

Etl es lo meu sol anhel,
es ma única esperansa,
es la senyal de bonansa
que á ma existencia fa 'l cel.
Hi ha moments que 'l que li dich
hasta crech que ferho degui.

JOSEPH. No oigui aixó, no, no cregui
semblant desatino; estich
que de 'l acte de vosté
Dèu li darà 'l galardó.

AUGUST. ¡Si fòs en compensació... !

JOSEPH. ¿Compensació?

AUGUST. (*Vacilant.*) Sí.

JOSEPH. ¿De qué?

AUGUST. (*Resolut interrompintlo*)

En Carlos ¿no li há explicat
los primers anys de sa vida?

JOSEPH. Avuy, y per cert no olvida
qu' es vosté qui l' ha amparat.

AUGUST. ¿Qué d' estrany si jo busqués,
com ja tinch algún indici,
sens ferne cap sacrifici
que á sa familia trobés?

JOSEPH. ¿Qué diu ara? Vosté créu...

AUGUST. Ne tinch plena convicció.

JOSEPH. ¿Tant lo cega la passió?...

AUGUST. ¡Oh ¡No! 'm confongui, per Dèu!

JOSEPH. Lluny de mi 'l calificarho;
pero dech dir...

AUGUST. ¡Sí 'l perdés!

¡Si com á fill no 'l tingué!

¡M' estremeixo de pensarho!

¡Ah, no, no! un cop casats
vindrán tots á casa; ab mi,
felissos viurem allí
de tot lo mon olvidats.
Jo a ell no li quito res,
l' ensalso mon nom al darli;
¡qui 'm vulga acusar que parli!
ell me déu á mi lo qu' es!...

JOSEPH. Com ignoro que 'l inquieta
y 'l con mou, ni per quin tí...
(*Surten Adela y Carlos*).
(Callem, que ja són aquí).

ESCENA VI.

D. JOSEPH, D. AUGUST. ADELA y CARLOS.

AUGUST. *Adelantantse y dantli la r á.*
A los seus peus, Adeleta.

ADELA. (*Saludantlo igualment.*)
Si qu' es sorpresa agradable;
al dir m'ho en Carlos, no ho creya.

AUGUST. ¿Y aixó?

ADELA. Com que may se 'l veya....

AUGUST. Gracias: sempre tan amable.

ADELA. Temia 'ns 'gués aburrit.

AUGUST. Aixó may, y per probarli,
vaig tot seguit á explicarli
lo que aquí m' ha conduhit.
Vosté ha parlat de sorpresa...
Donchs ab lo que ara 'ls diré
á tots dos los sorprendré.

ADELA. ¿A tots dos? es grossa empresa!
(*Adela 's gira com consultant á Carlos.*)

JOSEPH. (*Apart á D. August.*)
(¿Está ben determinat?
Pensis'hi bè, D. August.)

AUGUST. (Es inútil, ho crech just
y ho tinch ja mòlt meditat.)
(*Dirigintse á Adela.*)
No es deber de cortesia,
ni casualitat tampoch
ma presència en aquest lloch:
fa temps que ferho volía.
(*Dirigintse á Carlos.*)
¿Tu creus que jo 't porto afecte?

CARLOS. Duptar fora ingratitut.

- AUGUST. May aquest vici has tingut,
ja ho sè; mes no es mon objecte
parlar ara del passat;
anem sols á lo present.
- CARLOS. Donchs espliqui's promptement
perque 'm t'è sobressaltat.
- AUGUST. Díga'm: ¿no t' agradaría
que jo digués qu' ets fill meu?
- CARLOS. Ja m' ho pót dir. Per fill seu
me tinch, y que ho sòch diria,
podent probar, que ab excés
m' ha donat tot lo que un pare
pót donar; sols una mare
podría fer tant, no més,
¿Y pót ni un moment duptar
que debentli lo que sòch
pugui may, ni mòlt ni poch,
oposarme al seu pensar?
- AUGUST. May he duptat jo, fill meu,
de los teus fets la noblesa
com del teu cor la grandesa:
tot lo que jo tinch es teu.
Sí, Carlos, si jo 't digués:
—me trobo en lo món tot sol;
¿vóls ser tu lo meu consol
portant lo meu nom?—Si ho fes...
- CARLOS. ¿Qué 'm proposa?... ¿No ho repara...?
¿Que 'm digui Carlos... Rjussech?
¿Oh, si que deliro crech!
- AUGUST. ¿Vóls ser mon fill?
- CARLOS. (*Ab esfors y emocionat.*)
¡Oh! ¡Sí!... ¡Pare!...
- AUGUST. (*Abrassantse.*)
¡Fill!
- CARLOS. Cor noble, generós
com lo de vosté, no n' hi ha
cap mes en lo món.
- JOSEPH. (*Apart á D. August.*) (¿Sabrá
(*Mentres Adela y Carlos parlan baix arrimals.*)
dirme, pues estich duptós,
l' acte aquest cóm l' anomena?
¿Es sols de desprendiment,
ó aixís obra pe 'l torment
d' un recort que mòlt l' apena?
- AUGUST. (*Contestant apart á D. Joseph.*)
¡Oh, don Joseph! jo li prego
compadeixi mon dolor.)
- CARLOS. Es precis parlar de amor.
- JOSEPH. Es veritat y no t' ho nego.
Comprench massa 'l teu neguit.
Donchs ho vóls, de aixó parlem,

- y puig tots ho desitjem,
calmem l' afany de ton pit,
fixant dia per la boda.
¿Qué li sembla, D. August?
- AUGUST. Quant antes fóra 'l mèu gust.
JOSEPH. Donchs aixís tot s' acomoda,
podem fixar per cap d' any.
AUGUST. Serán... (*Pensant com si contès.*)
Just... si... divuyt dias.
- JOSEPH. (*A Carlos.*)
¿Que fòs antes tu volías?
- CARLOS. Queda cumplert mon afany.
JOSEPH. Bueno, donchs, no 'm parlem més.
AUGUST. (*Aixecantse indicant que 's despedeix.*)
Es mòlt tart y ab son permís...
- JOSEPH. ¿Se 'n vá?..
AUGUST. Si, que m' es precis.
M' esperan; m' he compromés
y no dech ferme aguardar.
(*Dirigintse á Adela.*)
Si no hi posa inconvenient
voldría sols que un moment
(*Senyalant á Carlos.*)
me deixés d' ell disposar.
- ADELA. ¿Cóm oposarme podré?..
AUGUST. Tornará aquí tot seguit.
ADELA. Per mí no tingui neguit;
treballant l' esperaré.
- AUGUST. Donchs aixís ab mí vindrá.
Anem, Carlos. (*Allargant la má.*)
(*Rápit.*) Adeleta. .
don Joseph...
- ADELA. (*Ap. á Carlos.*) (¡No tardis!)
AUGUST. (*Indicant á Adela que no 's mogui.*)
¡Quieta!
- CARLOS. (*Ap. á Adela.*)
(Pensa que quant ell voldrá.)
(*Se 'n van acompanyats per D. Joseph.*)

ESCENA VII.

ADELA sola, sentada al costat del vetllador: agafa la feyna y 's posa á treballar; luego EDUART.

ADELA. La ditxa 'm sonriu y encanta;
per tots costats veig que 'm vólta;
ser d' ell es cosa resolta.

Donchs ¿qu' es lo que á mí m' espanta?
Prompte 'l meu anhel colmat
veuré, res pót desbratarm'ho;
Donchs si res ja pót quitarm'ho.
¿perqué sento eixa ansietat?

(*Surt Eduart, se para al fondo, 's posa 'ls lentes, porta la mà al pit ab lo dit gros dins l' hermillà y á l'altra mà un jonch, ab que sempre estarà jugant. Trajo molt elegant.*)

EDUART. (*Mirant una tarjeta.*)
Aquí es.

ADELA. (*Girantse sorpresa.*) ¿Per qui demana?

EDUART. (*Adelantantse y mirant fixament ab los lentes á Adela.*)

Per don Joseph Camprodons.

(¡Ay! ¡si 'm volgués dar lliçons!)

¿Vosté li déu ser germana?

ADELA. ¿A qui tinch gust de parlar?

EDUART. Senyoreta, 'l gust es meu.

Avuy sòch l' únich hereu,
—perque l' hereu va faltar—

d' Oliva, la Baronia

de més producte d' Espanya,

de mes noblesa... y entranya.

(*Senyalant diners.*)

¡Sòch lo nebot de la tía!

(Me sembla qu' estich de sort.)

La tía es la Baronesa.

ADELA. (¡Jesús! ¡Me deixa sorpresa!)

CARLOS. (La he fletxada... sòch á port.)

Es estrany: no 'm figuraba
que vostè no 'm conegués.

Si, com jo, pertenesqués

als que tením la sang blava,

prou m' hauria conegut;

mes dispensi; aixó no priva

que lo Baró de la Oliva

ara 's senti conmogut.

(*S' hi acosta.*)

ADELA. (*Ab disgust.*)

Ab lo nom sol ja bastaba.

¿Demana 'l papá vosté?

EDUART. Senyoreta, tan sols sè
que aquí jo m' entussiasmaba...

ADELA. Permeti'm: sol un moment

lo deixo; vaig á avisar-lo.

(*Adela va per anarsen.*)

EDUART. (*Interposantse ab finura.*)

¡Ah! no vull pas molestar-lo:

me daría un sentiment.

Vinch aquí sols d' embaixada.

Dech al sèu papá pregar

fassi 'l favor de tornar
á casa. Hi está empenyada
que 'l vól vèurer tot seguit.
¿Creuré que ja sap ahont es? ..

(Fentli memoria.)

Alli 'hont ha deixat l' *adrés*
aquesta mateixa nit.

ADELA. ¡Ah! vamos, ara comprench....
La Baronesa.

EDUART. La tia.

ADELA. ¿Y era vosté qui devia
apendre 'l francés?

EDUART. Entench
l' idioma... no 'l posseheixo,
madam'zelle, ab perfecció;
pero sols per afició ...
Com mòlts idiomas coneixo ..
Pues com anaba dilhent,
la tia avuy s' ha empenyat,
y per lo tant m' ha obligat,
venintme mòlt malament,
á que 'm presentés aquí
desseguida, y aquí sòch.

(Posantse la mà al cor y ab un repent.)

¡Ah, dolenta!... Sent... cloch, cloch.

(Volentli agafar la mà.)

ADELA. Bat per vosté ab frenesí.
(Retirantse y ab dignitat.)

Jo estich mòlt acostumada

á que 'm respecti tothom.

Com que ja sè lo seu nom...

EDUART. *(Fa véurer que está enfadada.)*

ADELA. Aguardi sols un moment,

Al meu pare avisaré:

dispensi, surt desseguida.

(Anantsen ràpit.)

EDUART. *(Com parlant ab si mateix.)*

¡Com hi ha n'ón, es aixerida!

*(Al reparar que se 'n va y donant dos ó tres passos
per' seguir-la.)*

No se 'n vagi... esperaré.

ESCENA VIII.

EDUART, luego D. JOSEPH.

EDUART. Y de debó val la pena:
¡tot en ella diu amor!

¡Vaja, m' han fletxat lo cor
los ulls d' aquesta nena!
¡Y l' enfado que jo he prè
perque m' ha obligat la tia
á venir! Com no sabia
que aquest tresor s' hi amagués...
Y á propòsit... es estrany
de la tia aquest empenyo...
Son esglay tan punt li ensenyo
la targeta... aquell afany...
La miraba quant llegia
y m' he espantat de debó.
—No pót ser—deya—¡no... no!...—
Jo 'm creya bè que 's feria.

JOSEPH.

(Surtint ab precipitació.)
Mòlt l' hauré fet esperar;
mes serveixis dispensarme.
Ella ha volgut enterarme
que 'ni cab lo gust de parlar....

EDUART.

(Interrompint.)
Ab lo Baró de la Oliva
que vè per' participarli
que la tia vól parlarli.
Dit lo qual, si res li priva
y no es molestarlo massa,
pót anarhi tot seguit.

JOSEPH.

Aixís la noya m' ho ha dit,
y sento mòlt lo que passa,
pues jo no puch acceptar
l' honor que vól dispensarme:
he resolt ja retirarme
y á ningú mes ensenyar.

EDUART.

¿Qué diu ara?... ¡No pót ser!
¡Que no sap qu' es ma germana
per qui la tia 'l demana!
¡Ma germana!

JOSEPH.

¡Qué hi vól fer!
Ho sento; mes ja li he dit,
vaig á deixá' 'l magisteri;
li dich clar, sense misteri,
perque estich ja decidit.

EDUART.

Aixó es un desayre gran
donat á lo nom d' Oliva.
¡Oh! jo sabré qué 'l motiva.
¡Vès los amichs qué dirán!
¡No pót ser!... ¿Qué dirán, sí,
tots los que tenen sang blava?
Francament, no 'm figuraba
que 'ns donés un xasco així.
Me 'n vaig corrent; quant sabrá
lo fracás la meva tia,

que venir aquí volfa,
ja veurem com s' ho pendrà.
Pàssibo bè.

JOSEPH. (*Admirat.*) Mòlt senyor meu.

EDUART. (Tornar á n' aquí 'm convé.)

JOSEPH. (Quedo parat.)

EDUART. (Tornaré.)

Abur.

JOSEPH. Vaji en nom de Dèu.

(*Eduart se 'n va depressa y topa ab Carlos que entra, aixafantli 'l sombrero que porta á la mà.*)

ESCENA IX.

D. JOSEPH, CARLOS, EDUART, anantsen: luego.

ADELA.

CARLOS. Dispensi, pues sento mòlt...

EDUART. Hagués tingut mes cuydado:
després dirán si m' enfado.

(*Arreglantse 'l sombrero.*)

¡Pobre *chapeau*... ni per dol...!

CARLOS. Que dispensi he suplicat;
casual tet aixó ha sigut.

EDUART. Quant fet lo mal ha tingut.
Gracias, está dispensat.

(*Cremat.*)
(*Se 'n va.*)

CARLOS. ¿Qui es aquet?

JOSEPH. Ha dit nebot

de la viuda Baronesa
d' Oliva: es una estranyesa,
un ximplet, un tabalot.

Ha vingut per' invitarme
de part de la seva tía,
y ab mòlt empenyo volía,
á sa presencia portarme.

(*Ha surtit Adela durant l' últim vers, quedant sorpresa al véurer á Carlos.*)

ADELA. ¡Ah! ¡Carlos! ¿Estás de volta?

CARLOS. Fins á casa de 'l notari
hem anat y hem de tornarhi.

ADELA. ¿Donchs veig qu' es cosa resolta?

CARLOS. Si, si; mes com ell no hi era
demá 'l matí hi tornarem.

JOSEPH. (*Que durant aquets últims versos ha estat cavilós.*)

En fi, no 'ns hi amohinem:

vaig dins que hi ha qui m' espera.

(*Se 'n va D. Joseph.*)

ESCENA X.

CARLOS y ADELA.

- CARLOS. (*Ab molt carinyo.*)
Ara ja no duptarás,
y crech te vas convencent
de que cap entorpiment
pót haver pe 'l nostre enllás.
- ADELA. Si duptaba ingrata fóra,
puig llegeixo en lo teu cor
la inmensitat del amor
que tan sols per mí atesora.
- CARLOS. Aixís vull sempre trobarte,
amorosa, falaguera;
vull que sempre riallera
't mostris, per' adorarte.
Mira, Adela; en temps passat,
temps per mi de desventura
—pues me veyá ab amargura
de tot lo món despreciat,—
en mos somnis entreveya
lo que avuy m' está passant;
veya á ton sèr que anhelant,
ab compassió me sonreya:
tú com sombra vaporosa
á mi te 'm apareixias
y dona'm consol volías
ab ta mirada ardorosa...
quant de fret enraderat
y per la fam oecandit
passaba á voltas la nit
dalt d' una escala amagat.
Allavors no 't coneixia;
pero jo 't veyá: eras tú
carinyosa com ningú
que al mèu costat te tenia,
y ab veu suau, sutil, tant
com d' estiu la tresca brisa
qu' en nit ardorosa encisa,
m' anabas alé donant,
infundintme carinyosa
péra lo temps á venir
esperansas, que tenir
ta veu me feya amorosa.
¿No es ben cert que aixís serás?
¿Veritat, Adela meva,

- que tota la ditxa teva
en mi sempre cifrarás?
- ADELA. ¡Oh, Carlos! tú n' ets ma vida:
sols per tu alenta mon cor,
y al teu costat ton amor
á gosar ditxa 'm convida.
Va náixer sens jo volguer,
sens sentirho, quant de prompte
al volguer donarmen compte
dominaba lo mèu sèr.
¿Y cóm no, si alimentarse
va podé' ab la gelosía,
de ma ardenta fantasía
de mon cor posesionarse
de tal modo, que repós
no puch tenir ni un moment
pues que sempre estich tement
no pugas ser mon espós?
Jo vull com ara sentirte,
vull extassiarme ab ta veu,
vull saber que sols ets mèu
y jo teva repetirte.
- CARLOS. ¿Has olvidat ja aquell día
en que nos vàrem conéixer?
- ADELA. ¿Quant tú te 'm vas aparéixer?
¡Cóm olvidarlo podría!
- CARLOS. ¿Te recorda? Era 'l matí
d' un d' aquells días d' estiu,
en que tot sembla sonriu
del un al altre confi;
en que l' ànima extassiada
l' infinit espay admira
sentint de foch la guspira
de inspiració desitjada.
- ADELA. En lo marge aquell sentat
del Tibidabo apropet
t' estabas mòlt satisfet
en ton treball extassiat.
- CARLOS. Del tot sorprés vaig quedarme
al veure't al mèu devant.
- ADELA. Quant lo papá adelantant. ...
- CARLOS. Ell ta sols va saludarme.
- ADELA. Pero tú mirantme á mi:
¿qué vares dir?
- CARLOS. Tot sonrient
com un desayre tement:
—Pesadet es lo camí.
- ADELA. Y 'l pare, allavors, parante...
- CARLOS. També 't vas deturar tú...
- ADELA. No, jo no
- CARLOS. ¡No!.. donchs ningú.....

- Pues digué tot acostantse:
—¿Prenent lo croquis está
de tota aquesta planura?
ADELA. —Sí—vares dir—y m'ápura:
no sè pas cóm quedará.
CARLOS. Tot seguit vas preguntarme.....
ADELA. Jo rés, lo pare que atent.....
CARLOS. Tu fores; mes no ab l'accent.....
ta mirada va parlarme:
lo qué no ho-recordo ja;
sols sí, qu' encengué en mon cor
foch ardent, devastador
com la lava d' un volcá.
ADELA. Jo també en aquell moment
fascinada vaig sentirme;
ta mirada va ferirme
embargant mon pensament.
CARLOS. Y ab vosaltres vaig venir,
aquí us vaig acompanyar...
ADELA. En lo carrer 'ns vas deixar..
CARLOS. Abaix me vaig despedir,
sentint en aquell moment
en mon cor tristesa y dol.
ADELA. ¡Oh, Carlos!.. ¿M' estimas mòlt?
CARLOS. ¡Ets ma vida, mon tor nent!
*(Li agafa la mà dantli un bés, y en eix moment
surt Eduart quedant sorprés.)*

ESCENA XI.

CARLOS, ADELA y EDUART.

- EDUART. *(Desde la porta.)*
Dispensin.....
ADELA. *(Sorpresa.)* ¡Ay!....
CARLOS. *(A Adela.)* ¡Calla!....
EDUART. *(Sonrient, tot entrant.)*
(¡Si 'l mestre aixó ensenya!....)
CARLOS. ¿Digui?....
*(Eduart sempre jugant ab lo bastó, de tant en tant
posantse 'ls lentes y mirant á Adela, diu:)*
EDUART. Rés; la tía
que al carrer m'espera,
y 'm diu que pregunti
si es á casa 'l mestre.
CARLOS. *(Cremat.)* ¿Qué vol?
EDUART. ¡Qué m'esplica!
Aixó es cosa d' ella.

- ¿Don Joseph es fora?
CARLOS. És aquí.
(Eduart sempre mirant á Adela y contestant distret.)
- EDUART. ¿Tè feyna?
ADELA. Aniré á avisarlo.
(Anantsen apressurada.)
- EDUART. ¡Com totas, coqueta!
(Aixís que l' Adela es fora 's gira ab un repent á Carlos.)
- ¿Vosté, de segur,
com veig que garbella
(Fent la acció de besarse la mà.)
dèu ser lo promés?
- CARLOS. *(Ab tò satirich.)*
Si tant li interessa
bè tindré de dirli.
- EDUART. ¡Oh! No, sols ho deya
perque com he vist
que ha prés hipoteca.
(Repetint la acció de besarse la mà.)
Pero sòch callat,
rés he vist, no hi era.
Aixó entre nosaltres
qui ho troba s' ho queda.
No 's cregui que parli
perque tingui enveja:
conquistas mòlt bonas
tinch avuy pendentas,
alguna embastada
y mòltas ja llestas.
Dona que jo vulga
ja pòt dir qu' es mèva;
conquista qu' empengui
es conquista feta.
Aixó si, jo 'm cuydo,
vaig elegant sempre
y com no 'm marxito
perque rés m' afecta,
puch ferne conquestas
á dreta y esquerra.
- CARLOS. *(Ab tò sauirich, acostantli una cadira.)*
Descansi ara un rato
y crech si s' assenta
parlará ab mès calma.
Dispensi'm, tinch feyna.
(Se 'n vá deixantlo plantat.)
- EDUART. ¿Qué 's creu? ¿Qué 's figura?
¡Se 'n vá y no 'm contesta!
Dònchs jo li asseguro
que li faré guerra,
y com tinch recursos

y ella m' interessa,
desde avuy comenso
la conquista en regla,
y després que 'm planti
dient que tè feyna.

ESCENA XII.

EDUART y D.ª RAMONA.

RAMONA. ¿Qué fas? Vamos, bè, ¿qu' esperas?
¿Saps que 'm sorprén y m' estranya?
Aquí t' estás mòlt tranquil
sabent que jo t' esperaba.
Pots anarten.

EDUART. ¡Ah! no, tía;
sola aquí no puch deixarla.

RAMONA. ¿Es á casa don Joseph?

EDUART. Sí.

RAMONA. Donchs vesten.

EDUART. (No m' agrada;
conech que 's vól quedar sola.)

RAMONA. No entench la teva catxassa:
ja t' he dit que 'm quedo, vesten,
pots anarten cap á casa.
En 'sent baix, dius á l' Antón
que 'l cotxe déu esperarme.

EDUART. (Vól ser sola, sí.) Corrent,
me 'n vaig, no vull molestarla.

RAMONA. ¿Qué vols dir?

EDUART. (Dissimulem.)
No rés, que li puch fer falta.
(Me 'n vaig; pero tornaré.
La conquista es comensada.)

RAMONA. Pots anarten mòlt tranquil.
No temis ni passis ansia.

EDUART. Hasta luego.

RAMONA. Vès, recorda't
que l' Antón déu esperarme.

ESCENA XIII.

RAMONA sola: després D JOSEPH, al últim ADELA.

RAMONA. ¡Ja sòch aquí! ¡Ja estich solal
Prompte 's calmará-mon pit

de aquest feréstech neguit
que cruel lo desconsola.
¿Si no fòs ell?... ¡Fatal sort!
¿Si un altre ab un nom igual
nagués vingut pe'l mèu mal
á despertá' aquest recort?...
Pero no, no serà aixís;
lo mèu cor que per ell plora
me está dient... ¡¡Ah!!...

(*En est moment surt D. Joseph.*)

JOSEPH. (*Saludant.*) Senyora,
mil perdons... M' era precis.....

RAMONA. (*En un arranch.*)

¡¡Sil.. ell es!!!..

JOSEPH. (*Esglayat y com veyent visions*)

¡Oh! ¡¡¡Impossible!!!

¡¡Ramona!!

(*Ma filla... may...*)

RAMONA. ¿A qué vè lo tèu esglay?

JOSEPH. ¡Senyora!

RAMONA. ¡Oh! ¡Es terrible!

¿Y he pogut passá' eixos anys
ab ell en mon pensament
y sentne continuament
la causa de tots mos planys?

JOSEPH. Jo no us voldria sentir
ab l' accent de la vritat,
pues dupto tanta maldat
puga dins vos subsistir.

¡Con qué vos, la Baronesa,
sols sòu Ramona Masvert!

No ho sabia, y es ben cert
que m' heu donat gran sorpresa.

RAMONA. ¿Qué t' he fet, digas, ingrát
que així estás atormentantme?

Acaba de un cop matantme
y de patí' hauré acabat.

JOSEPH. ¿Qué m' has fet?... ¿Aixó preguntas?

¡Es horrorós! ¡no puch més!

Tinch documents que ab excés
comproban tas maldats juntas.

Mira'm... y 'ls teus llabis clou.

Ton amant está enterrat;
va morir... assassinat.

(*Ab arranque.*)

Tu ho manares... ja he dit prou

RAMONA. ¡Oh, Dèu mèu!.. ¡Qué sentol.. ¡Sí!....

¡Qué jo 't vaig fe' assassinar!....

¿Cóm?... ¿quant?... ¿Me vols fer locar
ó es sols venjansa ruhí.....

JOSEPH. Tinch probas, probas escritas;

ta lletra no pót mentir.

(Dirigintse á la calaixera y en un dels calaixos figura que hi ha un secret; l'obra y treu duas cartas.)

Tè, es inútil lo fingir
fentne véurer que t' excitas.

(D.ª Ramona desplega las cartas.)

RAMONA. ¡Oh!.. ¡qué mirol.. aquestas cartas.....
¡Quina infamial.. no són mèvas,

(Deixant de llegir y ab energia.)

y presumiré són tèvas
si mas sospitas no apartas.

JOSEPH. ¡Dònchs són mèvas! ¡Quin cinisme!
¡La veritat sempre brilla!

(Después de lluytar un moment, ab veu reconcentrada y agafantla pè 'l bras.)

¡Diga'm qué has fet de ma filla!
Sèr sens cor y plé d' egoisme!

(D.ª Ramona, sorpresa y anhelosa.)

RAMONA. ¿Va morir? Si nasqué mortal

JOSEPH. ¡Ta vilesa 'm desesperal

¡Mala mare! ¡Cor de feral

¡Ella viu! ¡Mès qué t' importa

si ha estat sempre al mèu costat!

RAMONA. *(Ab frenesi)*

¡Qué viu ma filla!.....

JOSEPH. *(Ab furor reconcentrat.)* ¡Sil..

ADELA. *(Dins cridant ab veu natural.)* ¡Parel

RAMONA. *(Ab gran crit.)*

¡¡Es ella!!

(Joseph, ab furor y sempre senyalantli la porta, indicantli que surti.)

JOSEPH. ¡No, mala mare!

Ja ho he dit, hem acabat.

(Senyalantli la porta.)

ADELA. *(Surt y 's para repentinament, pues queda sorpresa perque véu una visita.)*

Deya en Carlos de... ¡¡Ah!

(Aquest vers lo déu comensar antes de surtir, de modo que la surtida y la sorpresa siguin rápidas.

Ramona aixis que véu á Adela va per tirar-se sobre d' ella volguent abressarla.)

RAMONA. ¡¡Fi...!!

JOSEPH. *(Agafantla pè 'l bras y en veu baixa, diu:)*

¡Calla, y lo tèu llabi sella:

es ta filla, mes no es ella;

per tú, fa temps va morir.

(D.ª Ramona cau desmayada en una cadira.)

ACTE SEGON

Antesala del dormitori de la Baronesa de Oliva, ricament amoblada. A la dreta, primer terme, la porta del quarto de la Baronesa; en segon terme, porta corredor interior per ahont entrarà y surtirà Francisco tant en aquest com en lo següent acte; á l' esquerra, segon terme, porta corredor pe'l quarto del Antón; en primer terme balcó ó finestra.

Al fondo porta gran ab duas cortinas ó *portiers*; una taula rodona ab paper, tinter y plomas. A la esquerra, entre 'l balcó y la porta, la xemeneya ab un relotje.

ESCENA PRIMERA.

FRANCISCO, DOCTOR y detrás ANTÓN, que surten del quarto de la Baronesa.

FRANC. ¿Vól dir que no será res?

DOCTOR. No tinguin pas cap temor:
aixó no 'ls ha de fer pòr,
pues ara ja sè lo qu' es.
Ahí vespre—'ls hi soch franch.—
vaig jutjar ben malament,
pues en lo primer moment
vaig téme' un atach de sang
al cap.

ANTÓN. Y está ben segú...

DOCTOR. Seguríssim.

FRANC. (¡Quín enfado!)

DOCTOR. No han de passar cap cuydado
ni cap molestia ningú.

Tot aixó tan sols ha estat
un petit atach nerviós.
Com tó 'l geni neguitós,
algún disgust que ha passat.

ANTÓN. Als nirvis, sí, ja ho sabia;
si senyó, hi es molt propensa:
ja quant feya la creixensa
aixó ja sempre ho tenia.
¡De remeys n' hi havia fet
la de casa! Tots en va;
no 'ls hi vam poder curá;

(*Ab interés.*)

¿Y vól dir que 'ls hi haurá tret?

DOCTOR. ¿Lo qué?

ANTÓN. 'Ls nirvis.

FRANC. (*Ab ira.*) (¡Ignorant!)

DOCTOR. (*Sonrient.*)

No hi ha perill, no pót sér;
jo tan sols lo que puch fer
propinarli algún calmant.

¿Tenen paper?

ANTÓN. Sí, senyó.

(*Senyalantli la taula y acostantli 'l paper, ploma y tinta.*)

DOCTOR. Li faré una recepteta...
Una cosa lleugereta
que crech la posará á tó.

FRANC. (*Preocupat*)
(¡Algún disgust que haurá prés!)

DOCTOR. Cas que l' atach repetís
y l' espasme no cedís,
—que 'm sembla no ho tindrà més—
de aquest' aygua n' hi darán

(*Tira arenilla, s' aixeca y ensenyant la recepta que
luego la deixa sobre la taula.*)

sols una xicra cad' hora;
si 's llèva y surt aquí fora,
no importa; procurarán
mòlta calma y distracció.

(*Agafant lo sombrero de sobre la taula.*)

Si cap novetat hi hagués,
m' avisan

(*Dantlos la má als dos: primer á Francisco que 's
queda pensatiu y mentres l' Antón acompanya y
despedeix al Doctor.*)

ANTÓN. Mòlt bè.

FRANC. Está entés.

ANTÓN. Pássiho bè.

FRANC. (*A Carlos.*) (No pót ser, no,
aixó no pót ser casual.)

(*Antón baixant al prosceni después de haver despe-*

dit al Doctor; toca per la espatlla á n' en Francisco que se sorprén.)

ANTÓN. Es un metje mólt de broma.
¡Sòch jo! No t' espantis, home.

FRANC. ¿Qué vòls?

ANTÓN. ¡Tot ho prens á mall..

(A nantsen.)

(Tinch sospitas. ¡Ay de tú!
De vista jo no 't perdré,
los teus passos seguiré,
y tu caurás, de segú)

ESCENA II.

FRANCISCO sol, mirant com se 'n va Antón.

Prou que ho veig, no puch duptar:
fent lo tonto, clar m' indica
que si 'm descuydo una mica
me pót de 'l tot enfonsar.
Jo conech que desconfia;
pero 'l pobre es massa vell...
Y després qu' entre jo y ell
valch jo més, y no podria
fer res, pues próxim estich
á lograr tots los afanys
que durant vinticinch anys
han sigut lo mèu fatich.
Eixa dona serà mèva;
ella per qui jo afanyós
he suspirat, desitjós
lluytant contra la sort sèva;
sembla, sí, que ocult poder
la guardi y la protegeixi
y los meus plans destrueixi
burlantme sens cóm saber.
Cent voltas prop l' he tinguda,
impossible era escapar
y may he pogut lograr
mon desitj, pues Dèu l' ajuda.
Y tan sols per eix amor
jo criminal he sigut;
jo per ella m' he perdut
sens obtenir lo seu cor...
y mil vegadas ho fòra
satisfet per dirla mèva;
pero no... que la sort sèva
no l' ampara en aquest' hora,

ESCENA III.

FRANCISCO y GREGORI que surt per la dreta del
prosceni; segon terme.

GREGORI. ¿Ets aquí? Vinch del teu quarto.

FRANC. ¿Qué vols? ¿Passa alguna cosa?

GREGORI. No res, que me 'n vull anar.

FRANC. ¡Ja hi tornem! ¿Qué no 't recorda
lo que tenim convingut?

GREGORI. No hi ha més: no m' acomoda
estarme á n' aquí més temps.
Jo vull anarmen á l' ombra;
y després, fora rahons,
ferho aixís á mi m' importa;
no vull patir d' esperit,
sempre vigilant si escoltan,
me sorprendan y m' agafin
y s' acabi mal la broma.
Ja t'ho he dit, me'n vull anar;
ab aixó, afluixa la mosca,
vull dí 'ls diners. ¡Tots! ¿Ho sents?
perque de 'l contrari...

FRANC. Home,
si no puch, no m' es possible,
ja t'ho he dit. No sè com gosas,
sabent tú ma situació,
á exigirme...

GREGORI. Donchs tremola.

FRANC. Abandonarme no pòts:
si bè no sè que 't proposas,
pensa avans de lo que intentis
que lligat ab mí tu 't trobas.

GREGORI. ¿D' aixó 't vals?

FRANC. No, porque 't juro
que avuy, dins de poch tal volta
tindrás lo que 't vaig prométrer.

GREGORI. D' esperansas prou me 'n dónas...
Espera't... avuy... més tart...
paraulas que 'l vent s' emporta.
Aixís, donchs, de tu 'm separo
y lo que ara 't dich recorda:
no contis ab mi per' res
si 'l que m' has de dar no 'm dónas.
Lo que 'm passa m' ho temía;
peró 't vaig á posá' á proba
deixante fer, pues buscaba

feya mòlt temps una cosa
que per fi avuy l' he trobada.

FRANC. ¿Buscabas...?

GREGORI. Sí, una penyora.

Tu has volgut jugar ab mí;
així 'ls teus fets ho demostran;
pero has jugat malament
y has perdut; ó sino, escolta'm.
Mòlt prompte farà sis mesos
que 'm feres venir... ¿recordas?
Vas pensar que jo podria
sabent com se y á tú 't consta
dels teus crims los mòlts excessos,
esplicar la teva historia.

FRANC. Parla, per Dèu, poch á poch.

GREGORI. No temis, ningú 'ns escolta.

Lo dia que vaig trobarte
tornaba, com tú no ignoras,
després d' ausencia mòlt llarga.
Feya quinz' anys qu' era fora.
Al veure'm en ta presencia
se va obrirte la memoria,
y creyent que jo podria
destorbar los plans que pórtas
tramats, ó potser tal volta
temerós d' un altra cosa,
pensares «me convé mòlt
tenirlo de mi á la vora;
aixís no veurá â ningú
ni hauré de estar en congoixa.»
Y oferintme alguns diners
y fentme ofertas mòlt bonas,
á n' aquí 'm vares portar
olvidante d' una cosa;
que jo sòch mòlt tafaner
y tot fent lo gata moixa
mentres que tú 'm vigilabas
jo 'l bagul á totas horas
te vigilaba també.

FRANC. ¿Qué dius?

GREGORI. No t' apuris, home,
sols m' hi emportat los papers.

FRANC. Pero ¿quins?

GREGORI. ¿Ja no 't recorda?

Veig que tens poca memoria.
Los que proban que la noya...

FRANC. ¡Oh! ¡Calla!

GREGORI. No 'm sentirán.

FRANC. (Perdut sòch si no me 'ls torna.)

Vamos, bè, diga'm; ¿Qué vols?

GREGORI. ¿Qué?... 'Ls diners.

- FRANC. ¡Oh! Mal t'è portas.
Jo 't juro que 't cumpliré,
espera't tan sols...
- GREGORI. Ni un' hora.
Vull los diners tot seguit,
ó cantaré; no són bromas.
- FRANC. (Se 'm rebela. ¡Quins apuros!
Serenitat, ó m' enfonsa.
No tinch ara prou diners...
Vaig á fer l' última proba.)
(Fingint tranquil·litat)
M' estranya y vull que 'm espliquis
perque contra mèu te posas...
(Continúa parlant baix y surt Antón pe 'l fondo
en lo moment de dir Francisco «contra mèu te
posas.»)
- ANTÓN. Sempre junts...
- FRANC. Tú creume á mí.
- GREGORI. Dich que no; vés si m' importa...
(Al dir Francisco «Tu creume á mí» agafa pe 'l
bras á Gori y 's dirigeix cap á la porta de 'l seu
quarto parlantli baix ab mòlt misteri, com pro-
curant convence'l, sens reparar en l'Antón que
s' haurá parat al fondo baixant poch á poch al
prosceni, mentres ells dos van caminant cap
ahont queda dit.)

ESCENA IV

ANTÓN sol, que 's queda mirantlos, y diu:

Sempre m' ha sigut odiós;
pero ara es odi y recel
lo que sento dins de mí
donantme frisó y torment.
Jo reparo que 'n Gregori
sempre se 'n va detrás d' eli
parlantli baix ab misteri
com si d' algú 's recelés...
En Francisco está frisós,
desabrit y mò't esquerp...
Si per qualsevol recado
en Gori surt al carrer,
ja no viu, ni t'è sossego,
está nerviós, violent...
fins que 'l véu entrar á casa
y 'l torna á tenir prop d' ell.
Además, si lo que diuhen
fòs un fet real y cert,

es á dir, que l' Eduart juga,
—si be es vritat que no ho crech,
pues a ell si no n' hi faltan
no n' hi sobran de diners,—
seria precís parlarne
á Ramona tot correns,
indicantli 'l que sospito
per' ferla entrar en racel,
esplicantli lo que passa
que 'm t'è estranyat y sorprés.
¿Y qué 'n treuré? Res, com sempre:
'm dirá que ja 'm faig vell,
que per tot ne veig fantasmas,
que 'm cuidi de mí, y res més,
com m' ha dit mil y mil voltas
que m' he queixat, sens volguer
may fer cás de mas sospitas.

(Pensatiu.)

¡Si jo trobés un pretext!
Perque lo que passa es serio;
primer que tot, 'ns trobem
qu' ell perverteix á Eduart
donantli mòlt mals consells:
aixó es un fet positiu,
fa mòlt temps que jo 'l conech.
Luego ha fet entrar á casa,
'sent aixó lo que 'm t'è inquiet,
á un home que no m' agrada
per lo misteriós que 'l veig;
'sent tantas y tantas cosas
las qu' entre 'ls dos he sorprés,
que no sè qué dir, ni ferme,
perque per mi es evident
que traman alguna cosa.

(Mòlt apurat.)

¿Qué faig, donchs?... Poch á poquet,
Antón, que aquí 's necessita
mòlta calma y mòlt acert.
Primer que tot vigilancia,
aixó sobre tot; després
anar detrás de 'n Gregori
per' véurer si jo 'l sorprend
y logro ab astucia y manya
com si d' éll no sospités
cullirne alguna paraula:
lo millor plan es aquest.
Vaig, donchs, en planta á posarlo;
no 'm convé pèrdrer més temps

ESCENA V.

FRANCISCO y luego EDUART.

Per fi l' he pogut convéncer.
¡No m' ha donat mal disgust!
Procuraré acabar prompte
y envia'l de aquí ben lluny;
No 'm convé que aquí s' estigui;
sab massa y es massa astut,
y tenint com té las cartas...

EDUART. ¿Qué encara no ho tens apunt?

FRANC. Va mòlt depressa... es dejorn.

EDUART. ¡Dejorn dius! Sí, vamos, just.

¡Aixó no 's pót aguantar!
Tothom ne fa 'l bon Jesús
de mi y per' fastidiarme
tan sols me falta que tú
fassis lo mateix que 'ls altres.

FRANC. Vamos, home, giri full.

¡Si no sè que 'l desespera
ni que 'l tè tan commogut!

EDUART. ¡Qué per mi tot són disgustos!

¡Si contenirme no puch!
Espliqui'm y no s' espanti,
digi'm que ha estat en conjunt.
(Avans de parlar ja 'l veig;
ha jugat, n' estich segú.)

EDUART. Com tu saps, sò 'l *dilettanti*
de més fama y pulcritut
que concorre á ne 'l Cassino.

Com que en jugar no sò curt,
y sobre tot ab las cartas;
vaig ahir ab mòlt orgull
desafiá' al Marques d' Albán
dientli que may ningú
diners en má 'm vencería.
Com que jo sé qu' ell es fluix
en lo joch, vaig excitarlo
cometent hasta un abús.

Tant y tant lo vaig punxar
que 'm contestá resolut
tot fent la mitja rialleta:

—Acepto y tindrè mòlt gust,
de poder escarmentarlo.—

Com que sè qu' es mòlt poruch
en lo joch per pòr de pérdrer,
me 'n vaig riurer, convensut

que ho deya per esbravarse.
Comensem: ell un xich brusch
anaba jugant atent,
jo distret com tinch costum.
¡Si 'm creya cassarlo al vol!
y en un obrí' y tancá d' ulls;
com la sort me fou contraria
váreig pérder.

FRANC.

¿Mòlt?

EDUART.

¡Un munt

de diners; tot quant tenia;
'ls que ahí 'm vas donar tú.

FRANC.

¡Trescents duros! ¡Quin excés!

EDUART.

Vaja, ja 'm vols te' un discurs...

Mira, no estich per cansons:
precisa que 's firmi avuy
perque no tinch cap diner:
diga'm si está tot apunt.

FRANC.

Ja li he dit qu' encara no.

EDUART.

Parla cla, estás mòlt sorrut:

jo necessito 'ls diners.

FRANC.

Sols puch dirli que l' ajust
es fet y que ara en Gregori
ha anat á buscá' en Ragull
y també á avisá 'l notari.

EDUART.

¿Trigarán mòlt?

FRANC.

Tan bon punt

arribin, l' avisaré.

EDUART.

¿Es com tenim convingut?

FRANC.

Aixís mateix, solsament
que per estar més segurs
exigeixen la hipoteca
d' una finca.

EDUART.

Be, aixó tú

componte com milló 't sembli
ó com siga de costum.

FRANC.

¿Has fet arreglar la cédula?

EDUART.

Y 'l certificat; tot just

me 'l acaban de entregar.

Ab diners no hi ha re obscur,
en res hi ha dificultats.

FRANC.

Mòlt be, aixís tot está apunt

EDUART.

¡Quánt tardan!

FRANC.

Es veritat.

Encara qu' es un xich lluny.

EDUART.

Donchs t' espero en lo meu quarto:
estarem ab més quietut.

FRANC.

Te rahó, vosté diu bè;
més quietut y més segurs.

ESCENA VI.

D.ª RAMONA que surt pe 'l quarto de la dreta mirant per tots costats com si cregués trobar algú.

He sentit crits... lo neguit de la febre que 'm mareja.

(*Assentantse.*)

Sembla que quant me rodeja recorts aixequi en mon pit; n' es ben cert... sí... Trist recort de ditxas que ja passaren, de ditxas que s' allunyaren perque així ho volgué la sort.

(*Mirant lo rellotge*)

Sòn las deu, aquesta es l' hora qu' ell mateix me va ficar...

¿Si de mi 's volgués burlar?...

Mon cor al pensarho p'or.

¿'M faltará á sa promesa?

¿Se riurá de mon dolor escarnint lo meu amor?

No, no, que no cáp vilesa

en lo seu cor; á n' aquí

segura estich que vindrá

y allavors massa veurá

ma ignocencia; veurá, si,

lo mòlt que jo l' he volgut,

lo mòlt que he sufert, Senyor;

que no he aixugat lo plor

des que á en lo món he vingut.

ESCENA VII.

D.ª RAMONA, D. JOSEPH: quedantse parat y desde 'l fondo diu:

JOSEPH. Ja sòch aquí, Baronesa.

RAMONA. ¡Oh! no duptaba vindrías, pues matarme no voldrías.

Mim va la teva feresa;

tranquila tinch la conciencia,

escolta'm, que ja anhelosa

está ma veu, desitjosa

de probarte ma ignocencia.

- JOSEPH. ¿Vols recorts aquí evocar
guardats en lo fons de 'l cor,
recorts, si, qu' en mon dolor
han tornat á despertar
y que al pujar al cervell
fácil fóra me aloquessin
si de 'l cor no s' exhalessin
los jays! en que esclata éll?
No 't queixis, donchs, si 't fereixo
al recordar temps passats,
pues encara que olvidats...
- RAMONA. ¡Oh! si, si, jo t'ho exigeixo:
parla ja, parla, per Déu,
que 'm fas estar neguitosa;
no tardis, que ja febrosa
estich escoltant ta veu.
- JOSEPH. (*Acostantse.*) Dins de Figueras vivia,
—t parlo ja de mólts anys,—
un jove que desenganys,
dius lo seu cor no tenia:
plé lo seu cap de ilusions
y creyent la vida bella,
—pues no coneixia d' ella
sas miserias ni passions,—
tot son amor va entregar
á una noya hermosa y pura,
una angelical criatura
que estimarlo va jurar.
Estaba ella ab un tutor,
home de mals sentiments
que al conéixer sos intents
matar volgué aquell amor.
Pero ells dos, que s' adoraban,
usantne de mil ardots
pogueren totas las nits
parlarse, pues lo burlaban
gracias á un home fidel,
didot d' ella, que indignat,
deixá portar enganyat
á n' aquell tutor crudel.
Mólts mesos aixís encara
gosaren ditxa sens fi,
quant un vespre ella va dir:
—Próximament seré mare.—
¿Saps ell lo que va respóndrer?
- RAMONA. ¡M' estás traspasant lo cor!
- JOSEPH. Enardit per son amor
tot ho sapigué compóndrer,
Tregué papers, y discret,
pues convenia ocultarho,
tot va saber prepararho,

per un casament secret;
y en la nit ja destinada
que realisarse devia,
just quant ell se dirigia
á buscar á sa estimada...
— ¡de pensarho fa fedrat!—
fosch... negre lo firmament
anaba bronzint lo vent
amenassant tempestat;
lo llamp ab furia rasgaba
lo tupit y negre vel
que cubrint estava 'l cel,
y ab sa claró enlluernaba;
mes ell, sense cap temor
ni sens aturdirse, avant...
¡Y cóm no, si caminant
anaba tras son amor!
Tot plegat, ne véu surtir,
d' entremitj de la toscor
un bulto; tem l' agresió,
prepara's per resistir
y 'l subjectan per detrás:
sols un moment, la sorpresa
que li causá tal vilesa,
mès que la forsa del bras
pogué mimvar son coratje;
mes refet, lluytar volgué,
y creya ja, de ira plé
véncer á n' aquell salvatje,
quant agafantlo pe'l pit
l' home aquell que adelantaba,
ab l' altra má que portaba
armada, 'l deixá ferit.
¡Encara guarda senyal!
¡Tres vegadas va cl'avarli!
Sens compassió va enfonsarli
fins al mánech son punyal.

RAMONA.
JOSEFH.

¡Oh!
¡Si! Tres mesos al llit
va passar, sempre ab la mort
al costat, fins que per sort
va curar, y adolorit
encara, lo llit deixant,
va surtir ab l' esperansa
y ab la plena confiansa
qu' ella 'l estava esperant.
Per ella fòu son recort
y son primer pensament
quan surtí convalescent
y desafiant á la mort.
Mes ¡ay! per ell no existia;

- n' era ab un altre casada.
Ja de tothom olvidada
lluny de Figueras vivia,
quant un dia... ¡recort cruel!
duas cartas li entregaren,
y si ab ellas no 'l mataren
ompliren son cor de fel.
- RAMONA. ¡Oh! no són mevas, t' ho juro;
medita antes d' acusarme;
no vulgas sacrificarme;
sòch innocent, t' ho asseguro.
- JOSEPH. ¡Ab, Ramona! Jo no sé
que vaig sentir dins de mí;
sols sé que ab boig frenesí
á Barcelona vingué
y guiat sols per las senyals
que en las cartas se 'm donaban
en los Orfans me tornaban
á ma filla; y als meus mals
volguent ja donarlos fi,
vaig fugirne de ma terra;
me 'n vaig anar á Inglaterra
tement de tothom aquí.
- RAMONA. ¡Apiadeus de mí, Senyor!
A Vos demano clemencia,
y pues sabeu ma innocencia
feu que cregui mon dolor.
- JOSEPH. Te condemnan tos propósitos,
los teus fets, ton casament.
Si tant fossis innocent
¿cóm ma filla aná a'ls Expósitos?
- RAMONA. ¡Máta'm si vols, res m' importa;
pero no ho sé, t' ho asseguro:
tan sols puch dirte, t' ho juro,
que jo 'm creya qu' era morta,
pues al naixe aixó 'm digueren
robantla de mon costat
lo meu marit y mon criat,
y ara comprench perque ho feren.
¿Tu no saps que 'l meu tutor
va obligarme al casament
amena-santme y volent
fer públich mon deshonor,
fent aixó sols per salvarse,
pues havia malversat
lo meu dot y disposat
d' uns diners que va quedarse
del Baró, que cego ab mí
va dir que tot ho aceptaba
pues possehirme desitjaba
per' dar á son torment !?

Resistirme vaig saber
un dia y un altre dia;
pero sola. ¿cóm podia
lliurarme de son poder?
Ma desditxa... ¡Oh! m' aterra,
tu no saps lo mèu martiri:
tan sols continuat deliri
es ma existencia en la terra.
May compèndrer podrás tú
de ma vida 'ls sufriments.

JOSEPH. ¡Y 's queixal... Hi ha hagut moments
qu' he patit com no ningú!
¡Tos sufriments anomenas
sens pensar que jo he passat
d' aquí vint anys allunyat,
ofegant mon cor las penas!
¡No tan sols en tu pensaba,
no sols mon perdut amor.
trossajaba lo meu cor!
¡Lo desterro m' ofegabal
trist sempre, res me distreya,
ma filla 'm daba esperansa
y 'm mataba l' anyoransa,
plorant un sol que no veyá.
Y de nit miraba al cel
quant enmantellat d' estrelles
procuraban totas ellas
descórrer lo negre vel,
fins que la lluna claror
á la celistia prestaba,
y jo las horas passaba
contemplantlas ab tristor
ple mon cor de greu anhel!
¡Ellas veyan á ma terra!
¡Jo nol Desde aquella serra
sols veyá l' estranger cel,
y malehinte llavoras
per ta inconstancia y maldat,
recordaba 'l cel aymat
de ma patria, á totas horas,
y per ella suspiraba,
y per ella no dormía;
per Catalunya vivía,
tan sols per ella alenaba,
perque res ne pót mimvar
lo neguit que al cor s' aterra:
quant un es lluny de sa terra
res fa á la patria olvidar.

ESCENA VIII.

D. JOSEPH, D.ª RAMONA y ANTÓN que entra ab precipitació per la mateixa porta per ahont se'n ha anat.

ANTÓN. Per fi ho sè tot, ja t'ho deya.
(*Parantse de repent perque véu que hi ha una visita*)
¡Ah! Dispensi...

RAMONA. Parla, digas.

ANTÓN. ¡Oh, no res!

JOSEPH. (Quant vell s' ha fet;
¡pobre Antón!)

RAMONA. ¿Qué 't passa? explica't.
(*L' Antón indica ab dissimulo la visita. Ramona sonrient y senyalant á D. Joseph.*)

¿No 'l coneixes?... Ficsa't bè...

¿No véus una cara amiga?

(*Antón mirant fixament a D. Joseph y sorprenentse per graus.*)

ANTÓN. ¡Oh, Dèu meul... Si 'm sembla un somni.
¡Don Joseph!

(*Ab estrema de alegria y dantli las dos mans.*)

JOSEPH. ¡Antón!

ANTÓN. (*Mòlt falaguer lo mateix.*) ¡Oh ditxal
Si 'ns creya'm bè qu' era mort!

JOSEPH. Ja ho véus, estich plé de vida.

ANTÓN. ¡Oh, si que 'l veig! Y 'm contòn
lo frenesí que 'm domina.

RAMONA. ¿Per qué? Parla.

JOSEPH. ¡Digas!

ANTÓN. (*A Ramona.*) (Calla!)

Prou parlaré; desseguida
't diré lo que 'm con mou,
lo que 'm tè aquí febrós d' ira.

JOSEPH. Calma't, estás alterat.

ANTÓN. Lo que aquí passa m' excita,
que si bè es gran l' alegria
de véure 'l sá y plé de vida,
la minva mòlt lo dolor
dels fets, qual recort tenia
sino olvidats, ja confosos
en ma pensa; y que á sa vista,
avuy... ara... en eix moment
lo seu recort me domina,
fentne esclatar á mon cap

que 'l que passa no s' esplica,
perque quant ara al entrar
m' ha vist ab cara afligida,
precisament de vosté
lo recort me condolia.

RAMONA. Me tens ansiosa. ¿Qué passa?

JOSEPH. Sí, digas, ¿qué passa?

RAMONA. Esplica't.

ANTÓN. (*Dirigintse á Ramona.*)

Lo que t' he dit móltas voltas
sens fer cáas de mas sospitas;
que 'n Francisco es un traidó
que aquí contra tots conspira.

(*Dirigintse á D. Joseph.*)

Y perque vosté 'm compregui,
li diré com cosa ficsa
qu' he trobat ara tot d' una,
bè per sort ó per desdixta,
á lo qui traidorament
va ferli fonda ferida.

JOSEPH. ¡Oh!... ¿qué dius?

ANTÓN. Lo qu' es mólt cert.

RAMONA. No pot sér, tú desvarias.

JOSEPH. Esplica't, que 'm tens febrós

ANTÓN. Lo que he dit no són sospitas.

Sí, D. Joseph; tinch tancat

per' evitar sa fugida,
á un dels dos d' aquells traidors
que 'l feriren.

JOSEPH. ¡Digas...! ¡digas!...

ANTÓN. (*Dirigintse á Ramona.*)

Es en Gori á qui tinch prés;
está resolt, plé de ira
á dir de tot veritat,
y també que 'm donaría
probas de lo que confessa...
Solç de pensarho m' indigna,
pues lo qui villanament
á D. Joseph, per desdixta
va intentar assassinar...

JOSEPH. ¡Oh!... ¡Esplica't!... digas, que l' ira

'm fa pujá' á doll la sang
que brolla de la ferida-
á mon cap, y m' entosqueix
l' enteniment y la vista,
fentme duptar si sò víctima
de un somni pesat y horrible.

RAMONA. ¡Digas!... ¡Parla!...

ANTÓN. Es en Francisco.

RAMONA. ¡Déu del cel!... ¡Verge divinal!

¿Has pensat bè lo que dius?

ANTÓN. N' estich cert.

RAMONA. ¡No, tu deliras?

JOSEPH. ¡Oh... vull veure'!!... vull parlarli!

ANTÓN. No pót ser, y si ho medita
crech que pensarà com jo
quant hagi passat la vista
per los papers que aquí tinch
y que, segons ell s' esplica,
los ha prés a'n en Francisco
á qui diu fa temps vigila.
Y com jo ja suspitaba
y no m' agradaba mica
res de tot quant aquí veyá,
avuy, ben presas las midas
he sorprés que 's barallaon
'sent causa aquella renyina
de que anant detrás de 'n Gori
coneixent com ell s' esplica,
logrés de moment saber
la veritat, si bé á mitjas.

(Al dir Antón «los papers que aquí tinch,» va treyentse de la butxaca, y del pit varias cartas, prenentse temps mentres va treyentlas, per acabar los anteriors versos.)

JOSEPH. ¡Oh! . . domlas, domlas, Antón.

(Agafant lo plech de cartas que l' Antón s' ha tret de la butxaca y portantlas totas sobre la taula.)

Lo tocarlas tant m' excita
com si ab ellas jo tingués
lo misteri de ma vida.

(Tots tres rodejant la taula; Antón al mitj de cara al públich y als dos costats respectius Joseph y Ramona. Joseph va mirant las cartas com si llegís los sobres.)

RAMONA. Es un somni lo que passa.

JOSEPH. De 'l Baró... No... ¡Oh!...

RAMONA. Parla.

JOSEPH. Mira.

RAMONA. ¿Cóm pót ser? ¡L' escrit no es meul!

JOSEPH. ¡Pero es ta lletra y ta firma!

¡Mira bè! ¡No 's pót duptar!
pues ben clar se determina:
copia són de las que tinch
per ta mateixa má escritas.

(Llejint.)

»Una dona que fôu teva
»es la que aquesta 't dedica,
»no per dir que la perdonis,
»no per dirte que t' estima,
»pues ni una cosa ni un altra
»de tú vól ni ho necessita,

»Tan sols sí perque te 'n vasis
»ben lluny, mòlt lluny de la vila
»hont may mè's puga saberne
»res de tú ni de ma filla,
»pues si un cop has escapat
»podentne surtir ab vida,
»no vulgas jugá' ab la sort
»no hi vulgas jugá' y olvida'm.»

(*Deixant de llegir y declamant.*)

¿Y l' altra?

RAMONA. (*Esgarrifada y príoantli.*)

¡No, ja n'hi ha prou!

no hi passis ja mes la vista.

JOSEPH.

En l' altra 'm donan detalls
mòlt clars que 'l fet determinan
y proban que t'ou a'ls Órfans
portada la meva filla.

RAMONA.

Miro... penso... y res m' acut:
tot aixó 'm t'è estemordida.

JOSEPH.

Crech que pòts tranquilisarte,
pues ben cla lo fet s' explica.
Lo que ha escrit aquesta carta
imitant ta lletra y firma,
va escriurer las que jo guardo
'sent causa de ma desditxa,
y fent que cego, mitj boig
corrés á buscar ma filla
fugintne com ja t' he dit
de ma patria desseguida.

RAMONA.

¡Oh, sí! Comprench que duplessis;
mes la veritat ja brilla,
y pues tens de ma ignocencia
las probas ara á la vista,
¿la filla li negarás
a una mare aflagida?

JOSEPH.

No... que si cego anant pe 'l
borrascós mar de la vida
vaig naufragar quant tocaba
ja 'l port de la meva ditxa
perdent en un sol moment
—com mòlt clar los fets m' indican—
amor, patria y repós meu,
avuy que la sort me brinda
pagaré lo mal que he fet
procurant visquis tanquila.
Vaig ta filla ara á buscar
correns, perque prop la tingas
y olvidis en los seus brassos
tos pesars y tas desditxas.

(*Girantse á l' Antón.*)

Antón, me 'n vaig; en tu fio...

ANTÓN. (*Interrompintlo*)
No temi, l' Antón vigila;
vagi tranquil; d' aquest home
jo n' hi responch ab ma vida.
(*Se 'n vá D. Joseph.*)

ESCENA IX.

D.ª RAMONA, ANTÓN y desseguida EDUART

ANTÓN. Ja ho veus com la rahó 'm sobrava:
récorda't sempre t' ho deya
y era que jo massa veya
lo que a mí no m' agradaba...
pero tú sens escoltarme
ni fer cás de mas rahons...

RAMONA. ¡En quin mar de confusions
has vingut ara á posarme!
En Francisco...

ANTÓN. (*Interrompint.*) Es sols a ell
á qui déus ta desventura
y molt guarda't, pues procura
poderte doná' un tropell.
Ell es sols l' ángel del mal
que ha presidit ton destino,
tu creurás que desatino
y t' estich parlant formal.

RAMONA. ¿Qué vols dir? ¿Encara hi ha més?

ANTÓN. Sí, pero tan sols sospitas:
quant las paraulas són ditas
un pót veure's compromés.
L' assumpto es serio.

RAMONA. Pareix
te gosas en mon martiri.
¿No estás veyent mon deliri?
Donchs lo meu torment fineix.

ANTÓN. Es que lo que 't tinch de dir
me fa pò de comensar...
¡Recordas quant vau anar
ó més ben dit, vau fugir
á Fransa tu y 'l Baró,
pues que varen denunciarlo
y anaban per agafarlo
com si fòs conspirador?

(*Fent' i memoria.*)

Quant á meytat de 'l camí
aquell trist cas tingué lloch...

(*Interrumpintlo.*)

RAMONA. No 'm recordis mólt ni poch
lo que va passar allí.
Calla, pues si bè vint anys
han passat d' aquell succés,
me sembla com si ho vegés.
¡Oh, Dèu meu!

ANTON. Calma tos planys,
y pensa...

(*En aquest moment apareix Eduart.*)

EDUART. Tia.

ANTÓN. (*Incomodat.*) (¡Bó!...)

RAMONA. ¿Ets tú?

EDUART. Vosté fa massa 'l valent.
Trobantse tan malament
no li aprobará ningü
que s' haji llevat tan prompte:
no senyor, no es de bon tó.
¡No sè perque ha fet aixó!
¡Jo que tinch dit a'l viscompte
y á una pila de amichs
que vosté estava malalta!
¡No ho comprench! ¿Qué fa cap falta?
¿No tè 'ls criats?

ANTÓN. ¡Y quíns fatichs!
(*Al parlar Antón, Eduart se 'l mira com si l' inco-*
modés que 'l Antón se fiqués en la conversa.)

EDUART. (*Sens ferne cás.*)
He preguntat á la Pona
per saber com se trobaba,
y 'm contesta que ja estava
restablerta,

ANTÓN. Sí, y ben bona
(*Eduart se 'l torna á mirar de cap á peus y 's mira*
á sa tia y ab tò airat dirigintse á l' Antón, diu:)

EDUART. ¿Que no tens feyna ara, Antón?

ANTÓN. May l' acabo ni 'n tinch mò'ta.

EDUART. (*Ab tò expressiu.*)
Vesten á doná' una volta.

ANTÓN. (*Sorprés y duptant.*)

¿Que 'm treu?

(*Ramona que desde que ha entrat Eduart s' haurá*
estat assentada mólt pensativa sense fer cás d'ell,
al sentir que diu «¿Que 'm treu?» alsa 'l cap sor-
presa y diu:)

RAMONA. ¡Bo!...

ANTON. (*Ab mólt sentiment.*) ¡Com está 'l món!

RAMONA M' estranya 'l teu procedir.
¡Atrevirte... y devant meu!

EDUART. (*Volent contestar; pero no per escusarse.*)
Jo.....

RAMONA. Tu calla.

- ANTON. ¡Valga'm Dèu!
- EDUART. Bè, vamos, no n' hi ha per tant.
- RAMONA. Ni per tant ni per tan poch:
vull qu' en qualsevulga lloch
que 't trobis ab ell devant
lo respectis com mereix,
no sols per la sèva edat
sino perque m' ha educat
y m' ofén qui l' aflijeix.
No vull pensar, ni puch créurer
qu' ho has fet ab mal' intenció.
- EDUART. ¡Ay, tial! *(Desconcertat.)*
(¡Oh humillació!)
- RAMONA. Es precis, donchs, y vull véurer
con tu li allargas la mà.
- EDUART. *(¡Aixó més!)*
- ANTON. *(Ab sentiment.)* No, no pót ser,
jo no ho vull, ni ell ho pót fer:
lo perqué, no t' ho dirá. *(Se 'n va.)*
- EDUART. ¿Ho véu, ho véu quin orgull?
Després dirá que li faltó
al respecte y que m' exalto
perque á mi 'l cap sempre 'm bull....
- RAMONA. Cansada estich de sentirte
parlar sense tó ni só
y obrar sempre com si jo
res fós ni res pogués dirte.
- EDUART. Bueno, ¿véu? Ja está enfadada.
- RAMONA. Es que fa temps que he notat
no ets lo qu' eras: has cambiat
tant, que 'm tens mòlt disgustada.
Aixís, donchs, vull advertirte
que á casa sols mano jo.
- EDUART. Y be, ¿perqué 'm diu això?
- RAMONA. Per no fer arrepentirte.
Y mòlt més dirte podria;
pero no es d' aquet moment.
Tan sols te faré present
que déus respecte á la tia,
y no 't fassis ilusions
perque lo testament digui
que 'n Francisco á ne tú 't sigui
marmessó; disposicions
qu' en res mimvan lo meu dret.
Es aquí perque ho vull jo;
segueix d' administrador
perque 'l tinch per mòlt discret
y també perque al morir
ton oncle m' ho va pregar.
Donchs ja ho saps, te 'n póts anar.

EDUART. Vosté 'm vól reconvenir.
(L' Antón es causa de tot;
massa qu' aquell ho endevina.)
Pero, tia... s' amohinà
sens motiu.

RAMONA. (*Interrumpint.*) Vesten; ni un mot.

ESCENA X.

D.ª RAMONA sola; mòlt prompte. D. AUGUST y
CARLOS.

RAMONA. Ho veig cla, no puch duptar,
En Francisco l' ha perdut...
¡En Francisco!... ¿Y jo he pogut
tranquila prop d' ell estar!
¿Cóm es possible, Dèu mèu
que al veure'l... al jo mirarlo
res va á mon cor delatarlo,
res me digués lo crim seu?
¡Lo crim seu! ¿Y si no ho fòs?
¿si hagués sols executat
sent per un altre manat?
¡Oh, pensament horrorós!
L' Antón ha dit...

(*Surt un criat portant una assafata ab duas tar-
jetas.*)

¿Qu' es...? (*Girantse, pre-
nent las tarjetas y llegint.*)

August...

(*Mirant l' altra y llegint admirada.*)

¿Qui serà?... Carlos Riussch.

(*Fa una senya al criat indicant que poden entrar.*)

¡D. Carlos!....

(*Pensant com volent recordar.*)

Jo no 'l conech.

AUGUST. Nos causaría disgust
venir ara á incomodar:
es intempestiva l' hora.

RAMONA. D. August, vosté no ignora
qu' es sa casa y pót manar.

(*Dantli la mà y saludan á Carlos ab lo cap.*)

AUGUST. Mòltas gracias, Baronesa.
Sòch jo qui á lo seu servey
quedo, admirant, com es lley,
sa bondat y sa bellesa.

RAMONA. Galán está....

AUGUST. Acertar crech

al dirli que pòt contar
nou admirador tindrà
en mon fill Carlos Riussech.

(Presentantlo.)

RAMONA. (Allargantli la mà.)
Ma amistat, que val mòlt poch
y aquesta casa... ¡Qué miro!
¡En Vilafort!

CARLOS. ¿Cóm no dirho?

Senyora, si, 'l mateix sòch.
Vilafort, avuy Riussech:
per ell vaig cultivar l' art
y no content per sa part
ab allò, aixó mes li dech.

RAMONA. ¡Y qué callat s' ho tenia
qu' en Vilafort fòs fill sèu!

AUGUST. ¿Per qué dí' al mòn:—es fill meu—
si com á tal ja 'l volia?

¡Cóm ho vól fer, Baronesa!
Sòn misteris de la vida
dels que l' home no 'n pren mida
fins que 's vén vell per sorpresa.
Temps há pensat ho tenia;
mes com lo temps no 'm passaba
jo may me 'n determinaba:
al fi avuy, pues convenia
resoldre', ab lo parer sèu
y per la lley, n' ha quedat
legalment llegitimat
y reconegut fill meu.

Ara, dit lo principal,
vull mostrarli 'l meu afecte.
Aquesta tè un doble objecte:
la presentació oficial
y també participarli
son projectat casament.

RAMONA. Ma sorpresa va en augment.
De tots modos dech donarli

(A Carlos.)

CARLOS. ma afectuosa enhorabona.
Gracias mil. De sa bondat
que 'm deixa en excés honrat,
probas si duptaba 'm d'òna,

RAMONA. Y sens pecar de indiscreta
crech que podré sapiguer
quí es ella.

AUGUST. Sí, sí, també.

Lo seu nom es Adeleta;
es filla de 'n Camprodons,
lo que vaig recomanarli,

(Fentli memoria.)

lo mestre que proposarli
vaig ahí per las lliçons....

RAMONA. *(Interrompint.)* ¡Cóm! ¡Ellal! ¿Será possible?

CARLOS. Per lo que veig, la coneix.

AUGUST. Mòlt m'alegra y me pareix
no li ha de semblá' increible.
De virtuts ne tó un tresor,
es de senzillés modelo,
y estima tant que recelo....

*(Ramona, que durant los últims versos s' haurá vist
que sostenia una lluyta interior, en un arranch
interrompint y aixecantse, diu:)*

RAMONA. ¡Si es ma filla! ¡Es mon amor!

*(Al moment de alsarse D.ª Ramona apareixen al
fondo D. Joseph y Adela que 's queda un instant
parada. Al acabar de dir D.ª Ramona las últi-
mas paraulas se gira y ab gran crit diu:)*

¡¡Filla!!

ADELA. ¡¡Marell *(Baixant corrent y abras-
santla.)*

*(D. August retrocedeix un pás, quedant com es-
glayat.)*

CARLOS. ¡Estich despert!

Lo que passa 'm tó atontat.
Sols perque he vist y escoltat
tinch de créurer que es mòlt cert.

ADELA. Ara tinch lo que 'l meu cor
á grans veus me demanaba,
y era sols que jo anyoraba
de la mare un bès de amor.

*(Se besan novament D.ª Ramona y Adela. D. Joseph
agafa á Carlos per la mà, 'l presenta á D.^a Ra-
mona senyalant á Adela.)*

JOSEPH. Te presento á son promés.

RAMONA. Conech los desitjos seus.

*(Obrint los brassos y dant la mà á Carlos, quedant
formant grupo al mitj. Mòlt animat.)*

¡¡En los meus brassos, fill meus!!

*(D. August, que durant eix final haurá estat separat
y en la situació que s' indica anteriorment, diu:)*

AUGUST. Sembla un somni... ¡No puch més!...

(S' adelanta y agafant pe 'l bras á D. Joseph.)

¡No pót ser, no, no será;

tal casament no 's pót fer!

JOSEPH. ¿Cóm?... ¿Qué diu? *(Mòlt admirat.)*

AUGUST. ¡Tot li diré!

JOSEPH. Don August, espliqui's...

(August li parla á la orella.)

(Horrorisat.)

¡¡Ah!!

ACTE TERCER

La mateixa decoració.

ESCENA PRIMERA.

EDUART sol: surt per la porta dreta del segon terme, com si vingués de 'l quarto d' en Francisco.

Ni sè que m' ha fet firmar:
sols sé, qué m' ha dat diners.
Ara 'l demés no m' importa
ni déu donarme torment.
Massa que s' ho arreglará,
pues en Francisco es gat vell.
Anemsen ara al cassino
ahont ja m' espera 'l marqués,
y si avuy la sort m' ajuda
no dupto li probaré
que ab mi no 's pót igualar,
pues tinch paraulas y fets.
¡Oh! ¡Quin cap!... ja no hi pensaba.
Tinch la conquista pendent...
que per cert es de primera...
¡Quin compromís... Lo marqués
que m' espera y que dirá
que he obrat mòlt malament
y tal volta suposant
si tinch pò ó no tinch diners;
y per altra part la hermosa
que 'm girá ahir lo cervell,

y que tinch ab sa conquesta
no solsament compromés
lo meu nom, la meva fama
de irresistible, perquè
es per mi qüestió d' honrilla
portar á cap mon intent,
pues si be es vritat que ahir
me miraba ab molt desdeny
y parlaba tota seria
ab tó desabrit y sech,
res de aixó 'm dóna neguit,
Lo que 'm fa duptá'... es aquell
que quant jo váreig entrar
lo sorprengui dantli un bès.
Es un rival... no 'n tinch dupte:
aquell .. (*Fent la acció de besarse la mà.*)
(*Cavilós.*) es un fet molt cert...
Sí, sí, 'l marqués que s' esperi:
no 'm cumvé pas pérdrer temps.
Vaig correns á posar siti
per' fer rendir lo castell,
que, tenint diners com tinch
lo que será ja ho veurem,
pues los diners són la clau
que obra las portas del cel.
(Se 'n va pe 'l fondo.)

ESCENA II

FRANCISCO per la dreta, segón terme; surt en lo moment en que se 'n va EDUART y queda mirant-se 'l sens que aquell lo vegi. Després D.ª RAMONA.

FRANC. Vesten... sí, ves á jugar-te
'ls diners que t' he donat,
que quant te 'ls hakis jugat
tart será per' evitarte
lo presiri que t' espera
si ta tia no cedeix...
que cedirá... Me pareix
no ho pót fer d' altra manera.
(Dirigintse á la primera porta de la dreta.)
¿Qué déu fer?... No sé si entrarhi;
pero ¡qué veig!... No está sola:
una noya. . (*Cremat.*) Aixó m' amola;
no es ocasió per' parlarhi
¿Quí déu ser?... Té 'l posat trist.
Ara s' aixecan.... .s' abrassan.. .

se besan..... las mans s' enllassen.....

(Separantse repentinament de la porta.)

¡Oh! s' ha girat... crech m' ha vist!...

(Surt D.ª Ramona.)

RAMONA. ¿Qué passa? ¿Qué estás buscant?

¿Tens de dirme alguna cosa?

FRANC. Parlar, ja que m' ho proposa,

(Com duptant un moment y luego resolut.)

assumpto mòlt important.

RAMONA. No crech pas que tant urgeixi:

déixaho per altra ocasió.

FRANC. Es mòlt grave la qüestió.

RAMONA. No fassis que t' ho exigeixi.

FRANC. Francament, ho sento mò't;

mes dech dirli 's fa precis:

la seva honra, tinch avís

está en mans de un qualsevol.

RAMONA. ¿¡Qué dius!?

FRANC.

Permeti li dongui

tan sols una explicació,

pues es grave la qüestió:

escolti'm ans no 'm confongui.

Tinch avís y avís mòlt cert

que l' Eduart ha hipotecat

l' hisenda de 'l Mas Daurat

y las vinyas de Puig-Vert,

firmant aquet dematí

—y aixó es públich y notori—

escriptura-debitori

dels camps y vinyas d' Albí.

RAMONA. Aixó no es cert; no es possible;

no puch créurer tal vilesa.

FRANC. Quant jo li dich, Baronesa,

tínguiho per cert.

RAMONA.

¡Es terrible!

FRANC.

Ell ha lograt son objecte

mòlt fàcilment, esmenant

sa cédula. Aixís portant

a cap ha anat son projecte;

y com qu' en lo testament

que feu lo difunt Baró,

de 'l qual ell n' es posseedo'r,

prescriu resolutament

que tan punt major d' edat

lo seu nebot entra hereu

de tot quant he dit, qu' es sòu,

com també de la heretat

del nom de la Baronia,

testament en má ha exigit,

y aixís son fi ha conseguit,

s' ha empenyat tot quant podia.

- RAMONA. La lley no consentirá
tal infamia; no pót ser.
jo d' ella m' ampararé
y veurem qui guanyará.
- FRANC. Si, sí; mes promourá un plet,
que li durará móltos anys,
y luego aqueixos enganys
Tè un cástich qui los ha fet,
y 'l cástich es un presiri:
está terminant la lley.
Jo sols hi veig un remey
per' evitarli eix martiri.
- RAMONA. ¡Oh! ¡no 't torbis! digas, digas.
Tal volta podré evitar
no tan sols lo pledejar,
sinò trastorns y fatigas.
- FRANC. Hi ha cert home, Baronesa,
que está per vosté rendit;
que tè foch dins de son pit,
que no pót ja ab sa tristesa.
Vint y cinch anys que eix amor
dins de sí reconcentrat
ha fet d' ell un insensat
omplint son cor de dolor.
Per vosté, mes sens profit,
tot quant puga ferse ha fet
sens véurer may satisfet
l' únich afany de son pit.
Avuy no; dispost está;
vól que sèva vosté siga;
es inútil quant li diga;
ho tè jurat y será.
- RAMONA. ¿Y qui es lo que, miserable,
contra meu sense conciencia
ha conspirat ab paciencia
de un modo tan reprobable?
- FRANC. (*Acostants'hi.*)
Qui per vos glatint d' amor
ha anat patint eixos anys;
qui rasgat pe 'ls desenganys
tè son cor plé de dolor;
qui, estimantvos ab deliri,
vè tan sols á suplicarvos
vulgau, senyora, apiadarvos
de lo seu cruel mártiri.
- RAMONA. ¡Atrás, villá! ¡lluny de mí!
Tan sols despreci m' inspiras,
y á no pensar que deliras
te feya surtir d' aquí.
- FRANC. Lo que he dit aixó será:
Baronesa, no deliro;

tan segura mèva 't miro
que duptarho no puch ja.
(S' adelanta y ab veu reconcentrada diu:)
¿No 'm coneixes?... ¡Mira'm bè!...
¿Recordas mòlt temps enrera...
molts anys?... Tu n' eras soltera...
Un dia... qual te diré
anabas tota ufanosa;
un home se 't va posar
aprop teu y 't va parlar
ab veu la mes respectuosa,
si be parlante d' amor.
Sens pensar ab lo que feya
ho váreig fer y no veyá
que detrás mèu ab furor
y, plé de ira, prop seguía
aquell á qui tu n' aymabas,
l' hom' á qui tant adorabas,
que, foll per sa gelosía,
entre 'l dos s' interposá
dantme imprudent forta empenta,
y per' áumentar la afrenta
ma galta enrogí ab sa má.
¡Oh! ¡Dèu mèu!

RAMONA.
FRANC.

Es trist recort.

Lo mèu fat volgué després
que d' allí jo m' allunyés.
¡qu' es desdixada ma sort!
Al tornar váreig trobarte
ja casada ab lo Baró,
fentme la resolució
de jamay mès no deixarte,
poguent ferho fácilment
perqué ja de mòlt antich
n' era del Barò l' amich
y mes fidel confident.
Sempre ma familia ha estat
ab constancia y bona lley
de la del Baró al servey,
y haventme prop d' ell criat,
res d' estrany que fòs aixís.
Segú, donchs, no 'm coneixías
y que res de mí temías,
vaig deixar d' está' indecís
y aquí me 'n váreig venir.
¡Quant eix instant afanyós
he desitjat neguitós
sens mon fi may obtenir!
Per fi havia de poguer,
y avuy crech haver lograt
lo per mí tan desitjat:

- RAMONA. ¡Ramona, meva has de ser!
FRANC. ¡Infame!
Crida si gosas,
pues no ho saps pas tot encara:
no es pas ton nebot, tu ets ara
qui en mitj del perill te posas.
Tinch notari y dispost tot,
y com poders m' has donat,
abusant d' ells t' he arruinat.
- RAMONA. ¡Traidor ets!
FRANC. Mon amor pót
salvarte; no es pas delictè. *(Acostants'hi.)*
- RAMONA. ¡Sigas meval ..
(Apartantse.) ¡Miserable!
FRANC. ¡Enreral...
No... no es probable
que 't salvís d' aquet conflicte.
¡Serás meval *(Agafantli la mà,*
RAMONA. *(Lluytant per despendre's.)* ¡May, traidor!
(Socorrol....
FRANC. *(Posantli la mà á la boca.)*
¡¡Calla!

ESCENA III.

D.ª RAMONA, FRANCISCO y ANTÓN que entra
corrent y 's posa al mitj.

- ANTÓN. ¡Qué mirol
RAMONA. ¡Oh! ¡Antón!
ANTÓN. *(A Francisco.)* ¡Crech que deliro!
FRANC. Tu serás qui mon furor...,
(Va per agafarlo y Antón se treu una pistola.)
ANTÓN. Atreveixte, don Ningü
y ton cervell saltará:
brometas no vull gastá'
ab un pillastre com tú,
RAMONA. Deixa'l, que de sa malicia
tot ho temo y 'm fa pó.
ANTÓN. Aixó fora bo si no
hi tingué's ab la justicia
de mólt's anys pendent un compte.
No temis y déixa'm fe',
que ja prou l' arreglaré
y aixó tu veurás quant prompte.
Tu no sabs los seus propósits
póts preguntarli y sabrás

qu' ell fòu qui portá en son bras
á ta filla á ne'ls Expòsits.

RAMONA. ¿Qué 'm dius ara?

ANTÓN. Com ho sents.

He sabut sas maldats juntas;
mes fesli..... fesli preguntas.

RAMONA. ¡Massa sè los seus intents!

ANTÓN. Tot ho ignoras... Mes espera;
ell fou qui á ton fill matá.

FRANC. ¡Ments! *(Acostants'hi.)*

RAMONA. ¡Ay! que mòlt cert serà,
que aquest home es una fera.

ANTÓN. ¡Enrera! *(Apuntantli.)*

FRANC. ¡Oh! ¡Sí! *(Ab furor.)*

RAMONA. Digas, digas...

ANTÓN. Ell t' ho dirá.

FRANC. *(Ab furor.)* Tu caurás.

ANTÓN. ¿No es cert que tu li dirás,
pues que á contarho m' obligas,
que tan sols tu vares ser
qui va denunciá' al Baró
com si fòs conspiradó?

Lo que ignoro es lo perquè,
y junt ab quatre de 'ls teus
vares anar a esperarlo
quant al volguer agafarlo
va fugí 'l Baró ab los seus.

¿Oy que en mitj del camí ral
quant cap á Fransa fugian
tots los teus los detenian,
ó tu y ells que aixó es igual,
fentho tot per obligarlo
á que tenint de fugir
poguessis lograr ton fi
que no 'l sé ni vull pensarlo?

RAMONA. Jo sí, pues ara ho veig tot.

(A Francisco.)

¡Hiena d' home disfrassada
que portabas amagada
ta venjansa! ¡Oh! ¿Cóm pót
alimentarne la terra
sèrs tan vils, tan infernals!
Tu, tu ets causa dels meus mals:
sols de pensarho m' aterra.
Clar veig ara 'l teu intent:
al denunciar al Baró,
sols va serne ta intenció
lograrme á mi cobartment,
Mes ab tos instints de corp
no vas poguer consumir
lo crim de arribá' á matar

á mon marit, ton destorb;
perque en lo mateix moment
degueren tots de fugir-ne
quant ab terror van sentir-ne
ja mòlt prop lo somatent.
Sols mon fill en tal bullici
allí 's perdé... tu 'l robares...
¡Assessí... potsé 'l matares:
parla, ¿no véus mon desfici?
Ja de ira esclata mon pit.
¡Qué vols que 't digal Si está
que no sap si es fosch ni clá...
Del susto está enterbolit.

FRANC.

ANTÓN.

ESCENA IV.

RAMONA, FRANCISCO, ANTÓN, y D JOSEPH
pe'l fondo.

JOSEPH. ¡Antón! (*Quedantse sorprés perque véu tè
la pistola á la mà*)

FRANC. (*¡Eill... ¡Desgracia meval!*)

RAMONA. ¡Oh! vina, que 'l cel t' envial

ANTÓN. (*A Ramona.*)

Contemplarás la agonía
del qu' es la desgracia teva.

JOSEPH. Pero ¿qué motiva, Antón,
l' arma que tens á las mans?

FRANC. (*Per terra són los meus plans.*)

ANTÓN. Que vull treure' un vil del món.

Si senyó, sí, pót mirarlo.

(*Senyalant á Francisco.*)

Aquet que está aquí present
es lo qui traidorament
volgué á vosté assassinarlo.

FRANC. Vil calumnia es quant aquí
per tots se m' está imputant.

Aquest home es un farsant:
que probi 'l que gosa á dir.

JOSEPH. Sento renaixe' en mon cor
sentiments que ja dormian
no creyent que tornarían
á ferme sentí 'l dolor.

Probas vull de lo que has dit;

¡me está tardant lo tenirlas!

¡Probas dich; dech exigirlas!

per' calmar lo meu neguit!

ANTÓN. Las hi daré ben complertas,
y si d' altrás no 'n tingués

- bastaria que 's ficsés
en sa frisó, que mòlt certas
li demostra mas paraulas
que probaré: tinch un medi
perque cap dupte li quedí.
Lo que li dich no són faulas.
- FRANC. Mentida es quant has parlat
y t' espera ma venjansa.
- ANTÓN. ¿Y be?... ¿Qué?...
- RAMONA. (Tinch esperansa.)
- FRANC. No tindrè de tu pietat.
- ANTÓN. Son orgull vèurá, li he dit,
abatut en tal manera,
que 's tornarà aquesta fiera
pitjor que un manso cabrit.
¡Don Joseph!
- (Dantli la pisto'a que aquet posa sobre la taula.)
Tingui'l á ratlla:
sols faré que entrá y surtir.
- (Se 'n va.)

ESCENA V.

D.ª RAMONA, D. JOSEPH y FRANCISCO, luego
ANTON y GREGORI.

- JOSEPH. (Posant la pistola sobre la taula.)
No es ell capás de fugir;
massa veig qu' es un canalla.
- FRANC. Pero de aquí surtiré
mes ó menys tart, de segú:
no m' ho pot privar ningú.
Y allavoras aniré
l' atropello á denunciar,
perque jrsticia sé 'm fassi,
y veurem, passi 'l que passi,
la lley si 'm podrá amparar.
- RAMONA. No pòt amparar la lley
á un criminal com ets tu.
- FRANC. ¿Criminal jo?
- RAMONA. Mòlt segú,
Tot se sap, no tens remey,
- RAMONA. Sens jo volguer, sa intenció
ara mateix he comprés.
- FRANC. Es en va, no diré res;
no tinch més contestació.
- GREGORI. (Que surt precedit de Antón y sent las úl-
timás paraulas.)
Doncas si tu no vols dir

- ANTÓN. ho dirè jo que es igual
(A Francisco.)
¿Ho véus, home, com lo mal
sempre al fi t'è de cedir?
- FRANC. ¿Ets tú?
- GREGORI Tan sols tu has sigut:
massa he vist que m' erganyabas.
Mes tu no t' ho figurabas
que jo t' ho hagués conegut.
- ANTÓN. Ton cómplice tens present
que vè resolt á acusarte
y tots los teus crims probarte,
(Burlantse.)
si no hi tens cap inconvenient.
- FRANC. ¿Quí serà que pugui créurer
lo que digui aquest farsant?
- ANTÓN. ¿Ara, t' vòls fer l' ignorant?...
- GREGORI. Tot aixó ja ho vaig prevéurer
y estich per tot previngut.
- ANTÓN. Mira, Gorí, tira al dret.
- GREGORI. Ja sabs qu' en tot quant has fet
sempre de mi t' has valgut.
(Senyalant á D. Joseph.)
Tu fores qui en negra nit,
volent venjar una ofensa,
clavares sense defensa
lo punyal dins de son pit.
Tu fores qui ab mals intents
volent al Baró ajudarne
me feres aná á portarne
la noya...
- RAMONA. ¿Ma filla?
- FRANC. ¡Ments!
- JOSEPH. De pensarho 'l cor se 'm gela.
- GREGORI. A la casa dels Expósits
y que, cumplint los propósits
del Baró, 's digués Adela.
Mes luego, mòlt temps passat,
ta lleugeresa va fer
que jo logrés sapiguer
de aquell fet la veritat,
que ja lo Baró al casarse
ho tractá així ab son tütör
'sentne tu l' executor
que ell per 'xó va procurar-se.
Tu fores qui descubrires
la existencia de la noya
inventant una tramoya
que á los teus crims anyadires,
pues me pagares per fer
aprofitant ma destresa

lletra de la Baronesa
com aixís mateix també
un anónim, denunciant
com si fòs conspiradó
á ton amo, á lo Baró
que se escapá, y tot anant
pe 'l camí ral cap á Fransa,
'sentne ja prop de Figueres
surtírem y 'ls sorprengueres
anant seguint la venjansa.

FRANC. (¡Malehit siga mon fat
que tots los meus plans destrueix.)

RAMONA. (A Gregori.)
¡Oh! no 't torbis; sí, segueix.

FRANC. (No pót ser casualitat)

RAMONA. (A Gregori)
Segueixne per compassió.
¿Qué 's féu llavors de mon fill?

GREGORI. Fugir creya sens perill
un vell criat del Baró
procurant lo noy salvar,
quant disparant lo fusell
un dels nostres, lo cervell
á trossos li féu saltar.

RAMONA. (Esgarrifada.)
¡¡Oh!!... ¡¡Fill meu!!

JOSEPH. Calma't, si pòts.
Ton fill viu!!...

RAMONA. ¡Será possible!
(Admirada.)

JOSEPH. Prèga á Dèu, pues molt terrible
es lo que 'ns espera á tots.
(Dirigintse á Antón.)

ANTÓN. Antón, vesten vigilant
de aquí no surti ningú.
Las ordres, quedi segú,
aixís donadas serán.

Mira, Gori, vina ab mí:
veurem com aixó s' acaba.

(Ap. y agafantlo pe 'l bras.)

FRANC. (Per si de cas ho probaba
privemli pugui fuji.) (Se 'n va.)
(Ab ira.)

¿Podré sapiguer fins quant
durará ma reclusió?

(Joseph ab un arrebató y ademán de agafar la pistola.)

JOSEPH ¡Afora, o sens remissió
tos días contats están.

(Francisco va retirantse, sempre de frente á D. Joseph, per la porta de son quarto.)

ESCENA VI.

D. JOSEPH y D.ª RAMONA..

- RAMONA. Mon fill viu, ab greu conhort
no fa gaire aquí m' has dit
omplint de consol mon pit
que temps ha 'l ploraba mort:
luego has dit que terrible era
lo que á tots nos esperaba.
Explica't de un cop; acaba
que 'm causas angustia fèra:
parla'm cla, sens cap temor
dóna fi á lo teu mutisme,
pues mon cor es un abisme
que may omplirà 'l dolor.
- JOSEPH. Ton fill viu, sí; es mòlt virtuós;
tè un cor noble, pur y gran
per la gloria delirant
y sempre d' ella afanyós.
- RAMONA. ¡Si es fill meu! Mes no comprench·
com, 'sent honrat, noble y digne,
parlas així.
- JOSEPH. Es fidedigne
quant t' he dit.
- RAMONA. Donchs no ho entench..
- JOSEPH. Hi ha en lo món fatalitats...
perque, sols per ser ton fill,
sens amagar cap perill
á tots nos fá desgraciats.
- RAMONA. Acaba per Dèu d' un cop;
no fassis que gota á gota
beguí la fel... Dómla tota
per' absorbirla d' un glop.
- JOSEPH. Tots la debem absorbir,
pues que jo també sòch pare
y en la lluyta que 's prepara
ma filla va á sucumbir.
Dèu no ha escoltat lo meu prech.
(Agafa á D.ª Ramona pe 'l bras.)
Lo fill que plorabas mort
es... en Carlos Vilafort,
lò qui avuy se diu Riussech.
- RAMONA. ¡Oh! ¡Germans!
JOSEPH. Y en tant ma filla
sols pensant en ell sonriu,
sols per son amor ne viu.
- (Desesperació.)*

- Ella, tan bona y senzilla,
viurer ja sens ell no pót...
y són germans... y ell l' adora...
¡Plora, pobre mare, plora!...
Nostra ditxa ha mòrt del tot.
- RAMONA. ¡Es horrorós! No 't puch créurer...
¡Qué són germans! ¡No es possible!
¿Per qué aqueixa nova horrible
acceptas sens probas véurer?
¿D' ahont deriva la certesa
de lo que aquí m' estás dient?
¡Oh! Esplica't: segurament
ta bona fé ha estat sorpresa.
Deixa'm en dupte existir
sols siga per un instant:
mira que mon cor ayman
no podrá pas resistir.
- JOSEPH. Dupta, donchs... ton plor suspén
si tant aixó 't satisfá...
Ma filla...

(*Suptat perque veu que surt Adela.—(Porta de la dreta, primer terme.)*)

ESCENA VII.

D. JOSEPH, D.ª RAMONA y ADELA.

- ADELA. (A. D. Joseph) ¿Vosté aquí ja?
(*Posantse al mitj y dirigintse á D.ª Ramona.*)
Y jo esperant... Me sorpren.
- JOSEPH. (*Violentantse.*)
M' esperabas... sens saberho...
- ADELA. Es la meva distracció.
Quant no á vosté, ab afició
es á Carlos á qui espero
y desde avuy jo creuré
per ja ma ditxa lograr,
no serne sola á esperar.
¿Vritat, mamá?
- (*Girantse á sa mare y agafantla per mirar á tots dos.*)
- JOSEPH. ¡¡Oh! ¿Per qué
així m' abat lo destino?
- ADELA. Los dos están conmoguts.
¿Per qué 'ls veig tan abatuts?
Vosté ha plorat...
- RAMONA. (*Mòlt conmoguda.*) ¡Desatino!
- ADELA. Vosté plora!... (*Girantse á son pare.*)
¿Cóm las sévas

penas mon pit no coneix?

Algo á vostés entristeix.

JOSEPH. No per cert, són maníes tevas.

(Mòlt violent.)

ADELA. ¡Oh! no, que ho estich veyent
y á grans veus m' ho crida 'l cor,
repercutint lo dolor
que lo de vostés ne sent.

RAMONA. ¡Fillal (Ab crit.)

ADELA. (A brassantse.) ¡Mamá!

RAMONA. ¡Oh!

(Girantse á D. Joseph.)

ADELA. no 'ns vól abraçá' á las dos? Y mon pare

JOSEPH. Sí, filla, que desitjos (Violent.)

anaba á abraçarvos ara.

(S' abraçan ab violencia y conmogut se 'n va pe 'l fondo.)

(¡No puch mes!)

ADELA. (Queda un moment mirantse'l)

¡Se 'n va plorant!

¡Oh! mare, digui'm ¿qué passa?

¿Qué pena son cor traspassa?

¿Quín disgust será tan gran...?

RAMONA. ¡Filla! Calma 'l frenesí

en que ton ánima esclata;

pensa que 'l dolor no mata

quant viva 'm vèus ara á mi.

Prega á Déu vulga apartar

de ton front lo seu estigma:

lo destino es un enigma

que no 's deixa descifrar.

(Cáu abatuda en la cadira, plorant.)

ADELA. (Ab mòlt sentiment parlant ab si mateixa.)

¿Per qué aixís me neguiteijan?

Ningú tinch al meu costat:

m' abandonan sens pietat:

m' olvidan quants me rodejan.

Las paraulas de ma mare

causan fredat á mon cor,

produhintme agut dolor....

¿Será que 'n Carlos..? ¡Oh!... ¡Pare!

(Se 'n va plorant per la porta de la dreta. En lo mateix moment surten pe 'l fondo D. August, Carlos y D. Joseph.)

ESCENA VIII.

D.ª RAMONA, D. AUGUST, D. JOSEPH, CARLOS:
y D. AUGUST que s' adelanta ab gravetat saludant.
Després ADELA.

AUGUST. Senyora... imperiós,
no ja de amistat,
deber de conciencia
fa que á molestar...

RAMONA. (*Interrumpint*).
M' espanta 'l tó serio
en que está parlant.

AUGUST. Sossegui's y ab calma
tot s' aclarará.

D.ª Ramona que s' hourá aixecat al entrar don.
August, li indica que prengui assiento; ella s'
assenta, fentho igualment D. August y D. Jo-
seph. Carlos queda dret, escoltant sorprés.)

RAMONA. ¡Oh! digui, ¿qué passa
que 'l pót obligar..?

AUGUST. Recordo que un día
—bastant temps atrás—
historia, senyora,
de dol va contar.

RAMONA. Segueixi, que espero
sa veu ab afany...
Un fill váreig pérdrer;
me 'l varen matar.

AUGUST. Robarlo sí varen,
matarlo no tal;
pues ahont ne passaren
los fets de aquet cás,
allí van trobarne...

RAMONA. (*Interrompint*).
¡Mon fill!... ¡Desditxat!
¡Oh! probas, si, probas
dech jo reclamar:
no basta que 'm digui
no es mort.

CARLOS. ¿Qué será?

AUGUST. Aixís lo que conto
no fós veritat;
martiri no fòra,
martiri y treballs.

RAMONA. No 's torbi, que tarda
s' accent á parlar.

AUGUST. A poca distancia

del cotxe, estirat
un home s' hi veyá
mort d' un tiro al cap.
Creuhats los seus brassos,
tancadas sas mans,
mòlt fort retenían
un tros de drap blanch;
las mans adressantli
ab pena y treball,
la tela tregueren
mitj bruta de sang,
manantne lo jutje
que allí 's presentá,
guardessin la tela
portantla al jutjat.

RAMONA.

L' espero febrera,
l' escolto ab afany.

AUGUST.

Dotze anys farà prompte,
si no conto mal,
que váreig trobarne
surtint jo d' un ball,
en nit tormentosa
de trons y de llamps,
á un noy que s' estava
pobret jemegant
al peu de la porta
de casa. 'M mirá
ab ulls temerosos
y tot tremolant.

Cridá ma atenció
sens ferne gran cás;
mes res, per capritxo
lo vaig fer pujar.
No sè qué vaig véurer
en lo noy d' estrany,
que 'm fèu compassió
y vaig procurar
donarli los medis
per' trobar treball.

Passaren mòlts días;
lo noy se fèu gran
y vaig fer sa historia
que 'm contés despáy;
y ab molta estranyesa
y sorpresa gran,
y sens esperarne
semblant desenllás,
vaig ferne memoria
d' un fet ja olvidat,
pues va presentarme
per bona senyal

la pessa de roba
qu' ell volgué guardar
y qu' era una proba:
faltaba un tros gran
que váreig anarne
correns á buscar,
segú 'l trobaria
allá en lo jutjat:
aquí está la proba:

(*Senyalant un petit paquetet que desde sa entrada
haurá portat á la mà.*)

ningú pót duptar.
Lo noy es en Carlos,
lo jutje...

(*Aixecantse y posantse la mà al pit ab noble ade-
mán.*)

aquí está.

RAMONA. ¡Fill meu!

CARLOS. ¡Jo somio! (*Aixecantse y retrocedint.*)

JOSEPH. ¡Sort fòra mòlt gran!

CARLOS. Mes aquesta historia...

AUGUST. Déusla interpretar...

(*Surt Adela.*)

CARLOS. ¡Oh! no, no ho puch créurer:
no es pas veritat.

AUGUST. Sí, Carlos, sí, digas;

tu aclarir podrás

tot lo que jo he dit

ab sols recordar

la teva infantesa,

los teus primers anys.

CARLOS. Feréste'g' angunia

mon cor va ofegant.

¡Sospita... sí... aparta't!

¡Deixa'm, per pietat!..

(*Agafant á Adela com locat.*)

¡Adela, tu ets meva!

ADELA. ¡No ho pòts pas duptar!

CARLOS. Tu n' ets de ma vida

la essencia; n' ets part,

ets saba que alenta

mon fluido vital.

¡Oh! vina, no temis,

t' aguarda mon bras:

inútil ne fòra

volguer separa'ns.

No ploris... ets meva,

sols meva serás:

jo 'm basto tot sol

per' ab tots lluytar.

¿Qui ha dit de robarte?...

RAMONA. ¡Senyor! ¡ten pietat!
JOSEPH. Per ella t' ho prego,
pues la están matant.

(A Adela.)

Párlali tu, Adela;
feslo en sí tornar.

ADELA. ¡Carlos... vida meva...!
diga'm sens retart
qu' es lo que motiva
lo que está passant.

CARLOS. (Serenantse)
¿Qué passa preguntas?
Sí... crech record'ar...

RAMONA. Surtim de martiris...
Si aixó es veritat,
mon fill deu tenirne
de cremor senyal,
de la espatlla esquerra
fins més de mitj bras.

CARLOS. (Ab frenesi dirigintse á Adela.)
Sí... jo sóch, Adela;
ja no puch duptar.
Ma mare... es la teva,
los dos... som germans!!

ADELA. ¡¡Ah!!

RAMONA. ¡¡Fillal!!

(Crit terrible de Adela que cau desmayada en brasos de Carlos. D. Joseph va per pèndrerli y ell la abraça ab deliri y diu retrassant á D. Joseph.)

CARLOS. ¡Tots fora!
¡Fora tots! ¡Atrás!

RAMONA. (Precipitantse.)
¡Fillal... ¡¡Fill meu!!...

CARLOS. (Tornant en sí y ab gran crit.)
¡¡Mare!!...

RAMONA. Vina aquí á plorar.

(D. Joseph que haurá estat al costat de Carlos, al tornar aquet en sí, s' apodera de Adela y ajudat de D. August la portan al quarto de la Baronesa.)

ESCENA IX.

RAMONA y CARLOS

RAMONA. ¡Plora en los meus brassos
si es que plorar pots!

CARLOS. Lo dolor no mata.

RAMONA. No mata, no, no.
Sossegat, fill, calma't;

medita tan sols
y de mon destino
veurás lo rigor:
veurás que en ma vida
tot es desconsol;
ni un dia de ditxa,
ni un dia de goig
complert he pogut
tenir en lo món.
No ploris, no, Carlos,
pues aixís ho vól
de lo teu destino
lo crudel rigor.
Aixuga tas llágrimas,
sonriu á tothom,
que aquesta es la vida,
aquesta la sort
dels que com nosaltres,
dol portan al cor.

ESCENA X.

D.ª RAMONA, CARLOS que s' assenta abatut en se-
gòn terme, mòlt apesarat, y EDUART que surt pe'l
fondo dirigintse atalarat á D.ª RAMONA.

EDUART. Vamos á véurer, ¿qué passa?

Aixó es un descrédit, tía
¡A casa la policia!
¡la gent fins á mitja plassa!
¡Quín escándoll! ¿Qué dirá
la catalana noblesa?

De segü que ab estranyesa
tothom ho criticará.

Sort que á mon nom s' 'l que dech
y mòlt alt sabré posarlo.

RAMONA. Prepara't ja per deixar-lo.

EDUART. Ara si que no la crech.
L' oncle á mi va ferme hereu
y com á tal sóch Baró.

RAMONA. Ho has sigut; mes ara nó.

(Senyalant á Carlos.)

Ho será sols lo fill meu.
Lo fill á qui, mort creyent,
tant per ell várem plorar
y que al tornar-lo á trobar
cap valor te 'l testament.

EDUART. (No veig molt clara la cosa.
¿Será cert lo que m' ha dit?
Consultaré...)

RAMONA. (*Interrumpint.*) Tot seguit,
vès y la marxa disposa.

EDUART. ¿Vól ara que á terra estranya
fuji com un criminal?
¡Ah, no, no! no he fet cap mal
per ararmen jo d' Espanya.

RAMONA. Marxarás porque jo ho mano
y ton deber es obedir.

EDUART. Pero, tía...

RAMONA. T' haig de dir,
—y silenci 't recomano,—
que tu has servit d' instrument
á un homé vil y malvat
que tota la vida ha estat
perseguintme crudelment;
y pues tu al entrar m' has dit
que á casa la policia
havía entrat y qué volía,
ara ja ho tens aclarit.
En Francisco y lo criat
van plegats á la presó,
y no hi vas tu porque jo
no vull siguis condemnat.

(*Eduart se 'n va cavilós poch á poch pe 'l fondo. Al mateix punt surt D. August per la dreta del espectador.*)

ESCENA XI.

D.ª RAMONA, CARLOS y D. AUGUST que surt
conmogut.

AUGUST. ¡Infelís!
(*Quedantse un moment parat mirant dins del quarto.*)

RAMONA. ¡Ma fillal

CARLOS. (*Ab afany.*) ¿Qué?

AUGUST. No volguent Dèu que midés
de sa desgracia l' excés....

RAMONA. ¡Oh!... acabi...

CARLOS. Digui.

RAMONA. ¿Qué tè?

AUGUST. D' enteniment l' ha privat.

CARLOS. ¡Bojal!...

RAMONA. (*Volguent precipitarse cap al quarto:
D. August la deté.*)

¡Fillal!

AUGUST. (*Interposantse y conteninlla.*)

Consideri...

RAMONA. ¡Oh! ¡Dèu mèul

AUGUST. No 's desesperi.

RAMONA. ¡Me la prens quant me l' has dat!

¿Per qué tal càstich, Senyor?

¿Per qué permetre'm trobarla

si al mateix punt ja robarla

has volgut á mon amor?

AUGUST. Las paraulas á tals dols
tant com sobran més trastornan.
Ni bastan, ni tampoch tornan
la calma 'l cor los consols.

(*Pausa y transició.*)

Vaig prompte Espanya á deixar

y á América, allí, tot sol

de ma esperansa y mon dol

lo recort trist á plorar.

CARLOS. ¡Oh! ¡jo ab vosté allí vindré!

AUGUST. No, Carlos, aixó no esperis,
pues per més que 't desesperis
jo may ho consentiré.

Tens debers sagrats aquí

pues tú n' ets l' únich hereu

y encara que no... Fill meu.

¿no la véus? Per ella...

CARLOS. Sí...

Diu mòlt bè. Pero ¿qué he fet

per qué 'l destino 'm castigui?

¿Es aixó just?... No m' ho digui;

dins lo humá no hi ha cap dret,

ni cap lley, ni cap rahó

per darm' tan horrendas penas:

jo pago culpas ajenas.

RAMONA. ¡Ingrat!

CARLOS. ¡Oh, mare! ¡Perdó!

N'es tan terrible 'l deber

que crudel mon cor flajella,

que 'm tè boig lo pensar qu' ella

meva jamay podrá ser.

RAMONA. Massa veig que pe 'l-teu cor
sòn de foch los nostres llassos.

CARLOS. ¡Marel

RAMONA. ¡Fill! En los meus brassos

plora ton perdut amor.

*S' abrassan y Carlos se desprén en un repent mi-
rant cap á la dreta del espectador ó sia al quarto
de la Baronesa per ahont surt Adela despentina-
da lluytant ab D. Joseph.)*

ESCENA ÚLTIMA.

Los mateixos, ADELA y D. JOSEPH.

CARLOS. ¡Oh!...

RAMONA. ¿Qu' es?...

(Al dir «¿qu' es?», ficsa la vista cap al quarto d' ahont
surt Adela, dirigints'hi rapidament.)

AUGUST. ¡Tenia de ser!

ADELA. ¡Deixa'm!

(Volent despendre's sens violencia.)

JOSEPH. ¡Filla, sòch jo!

RAMONA. ¡Sossega't, filla meval!

ADELA. Ab tu vinch, mon amor.

¡Oh!... ¡Deixa'm!... ¡Vès!... ¡aparta't!

En va iobarme 'l vòls.

JOSEPH. No puch més resistirho;

(Assentan á Adela en una cadira al centro: tots la
rodejan, escepte Càrlos que estarà á un extrem
contemplantla, conmogut y plorant.)

me vens ja lo dolor.

¡Adela! ¡Filla meval!

ma vida, mon consol,

ton pare n' es qui 't párla.

ADELA. ¡Dèu mèu! ¡quin alborot!

¿Sents?... las campanas tocan...

No es pas, no, la oració...

tampoch l' Ave Maria...

¿A festa?... No, tampoch.

¿Per qué son só es fatidich?

¿per qué estremeix lo cor?

Mireu... de dalt l' iglesia

surt una professó...

No... no... qu' es un enterro.

¿Per qué tanta tristor?

¡Ay! las campanas tocan,

están tocant á morts...

¡No toqueu més, campanas,

que ja d' en Carlos sòch!...

Calleu... l' enterro passa;

pero los morts sòn dos!...

¡Ay!...

(Aixecantse despavorida subjectada per D. Joseph y
D. August.)

¡Allí va mon Carlos!...

¡Qué veigl... ¡l' altra sòch jo!...

No... aquest toch funerari

no n' es per nostre amor.

(*Exaltantse.*)

¡Calleu... que jo us ho mano!

¡Silenci! ¡¡calleu... prou!

(*En un excés de bojeria.*)

¡Calleu, que n' es mentida.

pues que som vius tots dos!

(*Subjectantla D. Joseph y D. August.*)

JOSEPH. ¡¡Adela!... ¡¡Filla!...

ADELA. (*Lluytant y ab angustia.*) ¡Espera'm!

Lliura'm d' ells ja d' un cop.

¿No véus com me subjectan?

¡Fora... deixeu-me tots!...

Carlos, que durant las últimas paraulas de Adela haurá estat com lluytant ab si mateix, corre á son costat cridant:)

CARLOS. ¡Adela!... ¡Adela méva!...

(*Adela en un rapte y desprenentse de tots, volquent abressarse ab Carlos y dant un crit terrible.*)

ADELA. ¡Ay, Carlos, teva sòch!...

(*Cáu morta en brassos de D. Joseph que estarà á la esquerra de Adela, qui al aixecarse y dir las últimas paraulas, se gira per la esquerra. D. Joseph la torna á assentar ajudat de D. August.*)

JOSEPH. ¡Fillal!...

(*Detrás de la cadira de Adela hi haurá D.ª Ramona que, al sentir lo crit de Carlos, se gira y se interposa obrintli 'ls brassos y cayent en ells.*)

RAMONA. ¡Fill meu!

CARLOS. ¡Oh!... ¡Mare!...

(*D. August que al deixar á Adela s' ajup per pendrerli 'l pòls, diu.*)

AUGUST. ¡Morta!...

(*Ramona y Carlos s' hi acostan.*)

RAMONA. ¡Mortal!...

CARLOS. ¡Oh! ¡dolor!

JOSEPH. ¡Ja n' es á l' altra vida:

ja no tinch filla, no!

Las ditxas de la terra,

¿qué són?... Sols ilusions.

A mi d' ellas ¿qué 'm queda?

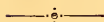
Tan sols lo seu recort...

Avuy, aquest cadavre;

demá, ni aixó tan sols.

(*Cáu agenollat als peus de Adela, mentres va baixant lo teló pausat.*)

ERRATAS MES NOTABLES

PLANAS	RATLLAS	DIU	HA DE DIR
6	1	Mes	Quant
10	13	fins	fent
14	27	li puch	puch
15	21	es ma única	la meva sola
17	19	duptat jo	duptat, no,
20	2	Hi	N'
20	15	<i>madam 'zelle</i>	<i>madamoiselle</i>
24	48	parante	parantse
25	1	Pues	Me
33	41	te vaig á posá	't vaig posar
34	22	se va	se 't va
39	29	que á en	qu' en
42	38	mon	y 'l seu
43	24	un	lo
50	14	¡Oh	¡Quina
50	40	la	ta

